

P. Scattaglia scolpi

CATULLUS TIBULLUS ET PROPERTIUS

Ex recensione

JO: ANTONII VULPII

Cum Notis Selectioribus et indice locupletissimo.

TOMUS I.

VENETIIS MDCCLXXXVI
Apud Thomam Bettinelli

Cum Facultate ac Privilegio.

EDITORES

AD LECTOREM.

ADest Latinorum Poetarum omnium elegantissimus C. Valerius Catullus, Auctor styli & indolis plane suæ in iis etiam, quæ ad Græcorum imitationem expressit. Doctus propterea appellatus & habitus, quod græce exquisita ratione sciret, & Græca in Latium non pauca summo ingenio derivaverit, rerumque origines & locorum nomina ex ultima antiquitate plerumque petat eruditione non vulgari. Suavis idem & delicatus quam qui maxime, nervosus item & efficax pro argumenti natura & modo. Omnibus æque numeris & cuivis harmoniæ generi par. Plena in illo majestatis & aviti roboris heroi pedis temperatio. Elegiæ numerus gravis & continens sui, raro diffluens, vitio proximus aliquando, vi-

rilis ut plurimum, jucundus eruditis auribus, imperitis asper. Ceterum in tanta carminum varietate nectar & mel. Humanarum affectionum probe sciens, via qualibet illabitur in cor, poetis fortasse reliquis ætatis suæ hac in parte præstantior, secundus certe nulli. Præclaris hisce dotibus respondet color imaginum & insignis lepor: Musa scilicet Catulli

. . . . cum pulcherrima tota est,
Tum omnibus una omnes surripuit Veneres.

Eminens pariter in Catullo aureæ Latinitatis præstantia, & potestas vocabulorum. Non enim rite Latine scire aurea etiam ætate cujuslibet Scriptoris fuit, sed paucorum tantum, nec illorum omnium qui principibus accensentur.

At vero natus ad Poesim Valerius divinam artem præ ceteris sui temporis vatibus omni sorde inquinavit. Animi & oris fœdissimi vir, qui cuique vel perditissimo nauseam moveat. Quod cum maximæ pravitatis & inurbanitatis est, tum Arti ipsi Poeticæ dehonestamento vel maximo. Lepide mordax Valerius,

at quolibet petulantior ne ipsi quidem pepercit Julio Cæsari ; non tamen ob id male habitus : quod inditio sit , generalem per ea tempora corruptelam & nequitiam morum ita fuisse grassatam , ut vel principes in Republica viri suam ipsorum infamiam promulgari carmine joci loco duxerint .

Hactenus de Catullo . Jam pauca de nobis . Editionem selegimus omnium maxime castigatam & elaboratam , quam doctissimus Joannes Antonius Vulpius imprimendam curavit anno 1737 summæ vir eruditionis , & patientiæ prope incredibilis . Pleraque emendavit ille ex optimorum Codicum comparatione , Catullum discerptum & deformem in plurimis reddidit integritati , easque tantum lacunas reliquit , quas implere vel sagacissimi desperent . Auctorem pariter animadversionibus illustravit copiosis disertisque ; ex quibus ipsi utiliora decerpsimus , ausi tamen nonnulla Carmina , quæ continenti oratione sumus interpretati , ex nostra sententia commentari . Indicem præterea verborum & locutionum Catulli ab ipso Vulpio magno labore con-

fectum huic Operi adjecimus, rati ex Latii dignitate & incolumitate maxime fore, si Scriptores aurei ad unum omnes simili indice locupletati prodirent. Monitos demum volumus adolescentes, hiatus & syllabarum contractiones Catullo sæpe placuisse ex ingenio Græcorum; ne forte quod Vatis est, Typographo vitio vertant. Tu interea, Lector æquissime, si nihil de nostro labore & diligentia remisimus, si de Te quicquam bene meriti sumus, id boni consule, tuoque auspicio secunda & fave.

DE VITA

CATULLI.

VALERIO CATULLO *Quinti* prænomen tribuit Josephus Scaliger, corruptissimi loci auctoritate fretus, ex Elegia ad Januam v. XII, testatus præterea, se in antiquo libro Jacobi Cujacii J. C. ita scriptum manifesto comperisse. Huic Scaligeri persuasioni pondus addit Joannes Harduinus, qui ad librum XXXVII Naturalis Historiæ C. Plinii Secundi, cap. VI, affirmat, in omnibus codicibus manu exaratis *Catullum Quintum* appellari. Consensus tamen eruditorum, atque editiones pæne omnes refragantur: quibus olim præiverat L. Apulejus Madaurensis, cum in Apologia priore, carminum quorumdam suorum lasciviam *Caji Catulli* nobilissimo exemplo defendit. Et certe librarii veteres, nominum similitudine decepti, Catulum Poetam cum *Ca-*

tullo sæpe confundunt: iccirco factum existimo, ut cum illi *Quintus* prænomen fuerit, huic etiam idem appingerent. Veronensem porro fuisse nostrum Poetam, liquido constat, cum ex Ovidio, Plinio majore, Martiale, Ausonio, ceterisque, tum ex ipsius testimonio, qui Carm. XXXI, ubi e Bithynia reversus Sirmionem lacus Benaci pæninsulam alloquitur, ad Larem domesticum salvum se advenisse gaudet. Natus est (si Hieronymus recte rationem subduxit, neque numeri in ejus Chronico depravati sunt) Olympiadis CLXXIII anno II, ab Urbe vero condita DCLXVII, L. Cornelio Cinna, Cn. Octavio Coss. Quamobrem non injuria Lilius Gregorius Gyraldus Petrum Crinitum reprehendit, quod scribere non dubitaverit: *pro comperto haberi, Carmen de Passere Lesbiæ ad Virgilium missum fuisse, ob illud Martialis* (1):

> *Sic forsan tener ausus est Catullus*
> *Magno mittere Passerem Maroni.*

Nam verisimile non est, *Catullum* septemdecim annis Marone grandiorem (natus est enim Maro, teste Hieronymo ac Donato, Olympiadis CLXXVII anno III, ab Urbe vero condita

(1) Lib. 4, Epigr. 14.

DCLXXXIV, Cn. Pompejo Magno, M. Licinio Crasso primum Coss.) eidem adhuc puero tantum detulisse, ut nonnisi fronte perfricta, animoque obfirmato, ad ejus tribunal accedere posset. Præterea, τὸ *forsan*, quod est apud Martialem, argumenti vim omnino infringit.

Parentem habuit Valerium, ex honesta familia municipali, cujus nimirum hospitio, si Tranquillum audimus (1), C. Julius Cæsar uti solitus fuerit. Non amplissimam quidem pecuniam possedit, utpote qui *sacculum suum aranearum plenum* (2) ingenue fateatur, Furiumque & Aurelium inter principes amicorum observaverit: quorum alteri *nec servus, nec arca, nec cimex erat* (3): alterum *esuritionum patrem* (4) ipse festive appellat. Cumque divitum Romanorum familia maxima esset, neminem habuit *Catullus*

Fractum qui veteris pedem grabati
In collo sibi collocare posset (5).

Patrimonio tamen satis lauto fuisse videtur, quod hominem eo loco natum deceret. Nam & Romæ, in urbe sumtuosa, diutius commoratus est, ibique amoribus operam dedit, ac fundum

(1) In Julio cap. 73. (2) Carm. 13. (3) Carm. 23.
(4) Carm. 21. (5) Carm. 10.

in agro Tiburtino possedit: navi sua in Pontum navigavit, ac se *Sirmionis herum* (1) appellare non veretur; quæ omnia profecto sunt hominis locupletis, & cui familiares copiæ non desint. Quod tamen genio indulgeret, convivia pararet, puellas a lenone redimeret (2), nobilium amicitiis floreret, propterea in difficultate nummaria sæpius erat, villasque suas pignori opponebat. Hanc vero potissimum caussam fuisse crediderim quare cum Jurisconsultis & Oratoribus, puta cum Alpheno Varo, Licinio Calvo, Tullio Cicerone, assidue versaretur: homo scilicet ære alieno obstrictus, & forensibus negotiis distentus. Lucellum itaque alicunde corrasurus, Memmium prætorem in Bithyniam simul cum germano fratre secutus est, nullo tamen successu; idque ob prætoris ejusdem nimiam cupiditatem, vel certe negligentiam. Immo vero cum in provinciam Troadem venisset, fratrem suum, quem æque ac se ipsum diligebat, immatura morte præreptum amisit. Hujus postea cineribus, ex Asia in Italiam revertens, maximo mœrore parentavit: ejusque memoriam, ubicumque se obtulit occasio, mira pietate semper co-

(1) Carm. 31. (2) Carm. 101.

luit. Navigatione demum absolutâ, phaselum quo mare transmiserat, Castori & Polluci, habitis eo tempore navium servatoribus, illustri Carmine dedicavit.

Postquam ex ephebis excessit, in castris amoris cœpit stipendia facere: in primis autem Clodiam præstanti mulierem forma, quam mutato nomine Lesbiam vocare consuevit; Hypsithillam quamdam, Aufilenam Veronensem, & Juventium puerum deperiit. Amores quoque suos mollissimis versibus complexus, eo scribendi genere haud minorem consecutus est gloriam, quam sublimi vereque divino Æneidos poemate vates Mantuanus. Amici ejus plurimi enumerantur: Cornelius Nepos, cui libellum suum muneri misit; Verannius & Fabullus; Furius & Aurelius; Licinius Calvus Orator vehemens, & nobilis Poeta, quem prisci scriptores fere semper *Catullo* adjungunt; Alphenus Varus J. C.; Cæcilius, qui de Matre Deorum Poema conscripserat; Manlius Torquatus, e gente patricia Romana, cujus nuptias elegantissima Ode celebravit, & ad quem est Epistola illa quam tanti Muretus fecit; Cinna Zmyrnæ auctor; Cornificius, fortasse ille cujus esse Rhetoricorum ad

Herennium libros quatuor, nonnulli putaverunt; Hortalus Poeta mediocris; Cato, non ille Uticensis, morum severitate insignis, at Litterator quidam, cujus mentionem facit Suetonius in libro de Illustribus Grammaticis cap. XI, denique Cœlius Veronensis. M. Tullium Ciceronem in caussa forensi (quænam ea fuerit, ignoratur) videtur patronum adhibuisse, cui profecto ob acceptum beneficium venusto Epigrammate gratias agit. Quamquam igitur Asinium Pollionem diligeret, hominem Ciceroni tantopere infestum, a Tullio colendo non abstinuit: sed videlicet Asinius mortuo demum *Catullo* & Cicerone ipso, adversus eximii Oratoris manes inimicitias exercuit: nam *Catullo* florente, ac hendecasyllabos scribente *puer* (1) adhuc erat. Jambicis & Phalæciis versibus in pessimos quosque homines, nullo discrimine invectus est: neque ipsi Cæsari, quantumvis rerum potito, pepercit, quin calami aciem in *sinistram* ejus *liberalitatem* (2), aliaque vitia distringeret. Mamurram, Gellium, Vatinium, Vettium, Cominium, quos vehementer oderat, propriis nominibus per ora hominum traduxit, ac styli acerbitate con-

(1) Carm. 12. (2) Carm. 29.

fixit. Lusit præterea in Volusium, ineptum (ut ipse quidem existimabat) Annalium scriptorem: in rivalem Egnatium malum Poetam: in Suffenum, quem Cæsiis & Aquiniis litterarum venenis annumerat: postremo in Sextium Oratorem, cujus frigidissima oratione molestam gravedinem se contraxisse, per jocum affirmat.

Græcis litteris non leviter imbutum fuisse, ex eo colligi potest, quod suavissimam Oden Poetriæ Sapphûs, & Callimachi Elegiam de Coma Berenices mundissimis carminibus Latine reddiderit: ob id etiam fortasse a Tibullo, Ovidio, Martiale *doctus* appellatus. Et iccirco mirum videri debet, Julium Scaligerum, ea virum eruditione, quodque non minimum est, Veronensem, ideoque municipi suo saltem hoc nomine devinctum, hæc de *Catullo* monumentis mandavisse: *Catullo docti nomen quare sit ab antiquis attributum, neque apud alios comperi, neque dum in mentem venit mihi; nihil enim non vulgare est in ejus libris* (1). Quamquam postea mutato consilio, qui mos est homini, παλινῳδίαν canere cogatur, *Galliambicum* ejus carmen divi-

(1) In Hypercritico, seu lib. 6 Poetices, cap. 6.

num autumans, & poema de Nuptiis Pelei ac Thetidos, *verum aditum & gradum ad Æneidos divinitatem* esse pronuntians. Nonne probabilius de *nugis* Poetæ nostri Cornelius Nepos, vir gravissimus, judicium tulerat, cum eas *esse aliquid putabat*? Nonne benignius, & justius cum ipso egere Pompejus Saturninus, ac Sentius Augurinus, quorum uterque, teste Plinio in Epistolis (1), Catulliani carminis imitationem sibi gloriæ fore augurabantur? Sed hæc alias: nunc id quod cœpimus, agamus. Quinctilianus & Diomedes inter Poetas Jambicos *Catullum* reponunt. Ante Horatium profecto jambicis versibus gloriam *Catullus* adeptus fuerat, ut falso scripserit Horatius Epist. XIX, lib. I,

- - - - Parios ego primus iambos
Ostendi Latio - - - -

Hieronymus Lyricis annumerat: reliqui Epigrammatographis. Ego vero, si modo fas est meam sententiam aperire, Variis potius adjungerem; nam certe in ejus poematis nonnulla excedunt Epigrammatis modum. Ambigitur jure a nonnullis, utrum hæc solum paucula quæ hodie exstant, ab illo scripta fuerint, an vero longe plu-

(1) Lib. 1, Epist. 16. Lib. 4, Epist. 27.

ra, quæ vetustas nobis inviderit. Ansam ad dubitandum dat Plinius, qui de Incantamentis aliquid a *Catullo* exaratum (1) innuit, cujus ne vestigium quidem superest. Et *Catullus* ipse affirmat Carm. LXVII, v. XVII, se *satis multa lusisse*,

Jucundum quum ætas florida ver ageret.

Nisi Raphaeli Eglino Iconio Tigurino auscultare velimus (2), qui Ceirin, poema elegantissimum, a Virgilio abjudicans, *Catullo* attribuit, propter styli similitudinem. *Catulli* profecto esse videntur tria Carmina in Priapum, quæ doctis viris nonnullis post Carmen XVII collocare placuit: non ita dissimili sunt oratione, ac stylo. Quod e puris jambis confectum est, Phaseli nitorem proxime attingit: & quædam in iis continentur quorum imitatio in Eclogis Virgilianis apparet; Virgilius enim a *Catullo* plura sumsit: tum comparativum *ostreosior* Carm. XVIII, auctorem suum satis clamat; hujusmodi enim comparativis longioribus *Catullus* mirifice delectatur. Neque Terentiano Mauro, vetusto atque emunctæ naris Grammatico, repugnare au-

(1) Lib. 28 Nat. Hist. cap. 2. (2) In Vindiciis Ceiris Catullianæ adversus Jos. Scaligerum.

sim, qui testatur, *Catullum* plures versus eo Priapejo sive Antispastico metri genere composuisse. Decessit Poeta noster annos aliquot natus ultra quadraginta, ut adversus Eusebii Chronicon ostendo ad ejus Carmen LII, & CXI.

NONNULLA

VETERUM SCRIPTORUM

DE

C. VALERIO CATULLO

TESTIMONIA.

Cornelius Nepos in T. Pomponio Attico cap. 12.

IDem L. Julium Calidium, quem post Lucretii *Catulli*que mortem, multo elegantissimum Poetam nostram tulisse ætatem, vere videor posse contendere, ... expedivit.

Horatius Satyra 10 *lib.* 1.

Nil præter Calvum & doctus cantare *Catullum*.

Tibullus lib. 3, *Elegia* 6.

Sic cecinit pro te *doctus*, Minoi, *Catullus*.

Propertius lib. 2, *Elegia* 19, *Edit. Brouk.*

Ista meis fiet notissima forma libellis:
Calve, tua venia; pace, *Catulle*, tua.

Idem lib. eodem, Elegia 25, *Ed. Br.*

Hæc quoque lascivi cantarunt scripta *Catulli*,
Lesbia queis ipsâ notior est Helenâ.

Ovidius lib. 3 *Amorum, Elegia* 9.

Obvius huic venias, hederâ juvenilia cinctus
Tempora, cum Calvo, *docte Catulle*, tuo.

Idem libro eodem, Eleg. 15.

Mantua Virgilio gaudet, *Verona Catullo*.

Idem lib. 2 *Tristium, versu* 427.

Sic sua lascivo cantata est sæpe *Catullo*
Femina, cui falsum *Lesbia* nomen erat.
Nec contentus eâ, multos vulgavit amores,
In quibus ipse suum fassus adulterium est.

Vellejus Paterculus Historiæ Romanæ lib. 2, *cap.* 36.

Quis enim ignorat, diremtos gradibus ætatis floruisse hoc tempore Ciceronem, Hortensium . . . . auctoresque carminum Varronem ac Lucretium, neque ullo in suscepti operis sui carmine minorem *Catullum?*

M. Seneca Rhetor Controversia 19.

Erat enim (*Calvus*) parvulus statura; propter quod etiam *Catullus* in Hendecasyllabis vocat illum *salaputium disertum*.

Vide Carmen Catulli 53.

L. Se-

L. Seneca Philosophus in Apocolocyntosi Claudii Cæsaris.

Nec mora, Cyllenius illum collo obtorto trahit ad inferos:

Illuc unde negant redire quemquam.

versus est Catulli *e Carmine* 3.

Plinius major Præfatione Hist. Naturalis.

Namque tu solebas meas esse aliquid putare nugas, ut objicere moliar *Catullum* conterraneum meum: (Agnoscis & hoc castrense verbum) Ille enim, ut scis, permutatis prioribus sætabis, duriusculum se fecit, quoniam volebat æstimari ea a Veraniolis suis & Fabullis.

Vide Carmen 1, & 12 *Poetæ nostri.*

Idem lib. 28, *cap.* 2.

Hinc Theocriti apud Græcos, *Catulli* apud nos, proximeque Virgilii, incantamentorum amatoria imitatio.

Idem lib. 36, *cap.* 6.

Hic namque est Mamurra *Catulli Veronensis* carminibus proscissus, quem & res, & domus ipsius clarius quam *Catullus*, dixit habere quidquid habuisset comata Gallia.

Vide Carmen 29 *nostri Poetæ.*

Idem lib. eodem, cap. 21.

Sed & ii pumices qui sunt in usu corporum lævigandorum feminis, jam quidem & viris, atque, ut ait *Catullus*, libris.
Vide Carmen 1, & 22.

Idem lib. 37, cap. 6.

Nonius Senator, filius Strumæ Nonii ejus quem *Q. Catullus* Poeta in sella curuli visum indigne tulit.
Vide Carmen 52.

Plinius junior Epistola 16 lib. 1.

Facit versus (*Pompejus Saturninus*) quales *Catullus* meus, aut Calvus. Quantum illis leporis, dulcedinis, amaritudinis inserit! Sane, sed data opera molliusculos leviusculosque, duriusculos quosdam: & hoc quasi *Catullus* meus, aut Calvus.

Idem Epistola 14 lib. 4 loquens de Hendecasyllabis.

Scimus alioqui, hujus opusculi illam esse verissimam legem, quam *Catullus* expressit: *Nam castum esse decet pium Poetam Ipsum &c.*
Vide Carmen 16.

Sentius Augurinus apud eumdem Epist. 27, lib. 4.

> Canto carmina versibus minutis,
> His olim quibus & meus *Catullus*,
> Et Calvus, veteresque . . . . .

Cornelius Tacitus lib. 4 Annalium in Oratione Cremutii Cordi.

Carmina Bibaculi & *Catulli* referta contumeliis Cæsarum leguntur.

Juvenalis Satyra 6, v. 7.

> ... Haud similis tibi, Cynthia; nec tibi, cujus
> Turbavit nitidos exstinctus *Passer* ocellos.

Suetonius in Julio cap. 73.

Valerium Catullum, a quo sibi versiculis de Mamurra perpetua stigmata imposita, non dissimulaverat, satisfacientem eadem die adhibuit cœnæ: hospitioque patris ejus, sicut consueverat, uti perseveravit.

Quinctilianus lib. 1 Instit. Oratoriæ cap. 5.

Sicut *Catullus ploxemum* circa Padum invenit. *Vide Carmen 96.*

Idem lib. eodem, cap. 10, *ubi de aspirationibus.*

Erupit brevi tempore nimius usus, ut *choronæ*, *chenturiones*, *præchones* adhuc quibusdam inscriptionibus maneant; qua de re *Catulli* nobile Epigramma est.
Vide Carmen 83.

Idem lib. 6, *cap.* 3.

Et *Catullus* cum dicit:

Nulla in tam magno est corpore mica salis,
non hoc dicit, nihil in corpore ejus esse ridiculum.
Vide Carmen 85.

Idem lib. 10, *cap.* 1.

Jambus non sane a Romanis celebratus est, ut proprium opus; a quibusdam interpositus: cujus acerbitas in *Catullo*, Bibaculo, Horatio.

Meminit præterea de Catullo *Quinctilianus l.* 9, *cap.* 3, *&* 4, *item lib.* 11, *cap.* 1, *&* 3.

Martialis lib. 1 *Epigr. Epistola ad Lectorem.*

Lascivam verborum veritatem, idest Epigrammaton linguam, excusarem, si meum esset exemplum; sic scribit *Catullus*, sic Marsus, sic Pedo, sic Getulicus, sic quicumque perlegitur.

Idem lib. 1, Epigram. 62.

Verona *docti* syllabas amat *Vatis*.

Idem lib. 2, Epigram. 71.

Protinus aut Marsi recitas, aut scripta *Catulli*.

Idem lib. 4, Epigram. 14.

Sic forsan tener ausus est *Catullus*
Magno mittere *Passerem* Maroni.

Idem lib. 5, Epigram. 5.

Sit locus & nostris aliqua tibi parte libellis,
Qua Pedo, qua Marsus, quaque *Catullus* erit.

Idem lib. 7, Epigram. 14.

Accidit infandum nostræ scelus, Aule, puellæ:
Amisit lusus, deliciasque suas.
Non quales teneri ploravit amica *Catulli*
Lesbia, nequitiis *Passeris* orba sui.

Idem lib. 8, Epigram. 73.

Lesbia dictavit, *docte Catulle*, tibi.

Idem lib. 10, Epigram. 78.

Nec multos mihi præferas priores,
Uno sed tibi sim minor *Catullo*.

Idem lib. eodem, Epigr. 103.

Nec sua plus debet tenui Verona *Catullo*.

Idem lib. 12, Epigram. 44.

Lesbia cum tenero te posset amare *Catullo.*

Idem lib. 14, Epigr. 77, quod inscribitur Cavea Eborea.

Si tibi talis erit, qualem dilecta *Catullo*
Lesbia plorabat, hic habitare potest.

Idem lib. eodem, Epigr. 100.

Si non ignota est *docti* tibi terra *Catulli*,
Potâsti testâ Rhætica vina meâ.

Idem lib. eodem, Epigram. 195.

Tantum magna suo debet *Verona Catullo*,
Quantum parva suo Mantua Virgilio.
Vide & Epigramma 152 ejusdem libri.

A. Gellius Noct. Attic. lib. 7, cap. 20.

Catullus quoque elegantissimus Poetarum.
& infra eodem capite.

Idem lib. 19, cap. 9.

Ecquis nostrorum Poetarum tam fluentes carminum delicias fecisset? nisi *Catullus*, inquiunt, forte pauca, & Calvus itidem pauca.
Vide eumdem lib. 6, cap. 16.

Ausonius Drepanio Pacato Latino.

Cui dono lepidum novum libellum?
Veronensis ait *Poeta* quondam,
Inventoque dedit statim Nepoti.

Macrobius lib. 2 Saturnal. cap. 1.

Saturnalibus, optimo dierum, ut ait *Veronensis Poeta.*

Vide Carmen 14.

L. Apulejus in Apologia.

Eâdem igitur opera accusent *C. Catullum*, quod *Lesbiam* pro Clodia nominarit.

Sidonius Apollinaris Epistola 10, lib. 2, ad Hesperium.

Reminiscere quod sæpe versum complevit *Lesbia* cum *Catullo.*

Severinus Boethius de Consolat. Philosophiæ lib. 3, Prosa 4.

Num vis ea est magistratibus, ut utentium mentibus virtutes inserant, vitia depellant? Atqui non fugare, sed illustrare potius nequitiam solent. quo fit, ut indignemur, eos sæpe nequissimis hominibus contigisse. unde *Catullus* licet *in curuli Nonium sedentem, strumam* appellat.

Vide Carmen 52.

Diomedes Grammaticus lib. 3, cap. 6, de Jambico.

Cujus carminis præcipui scriptores apud Græcos Archilochus, Hipponax, apud Romanos Lucilius, & *Catullus*, & Horatius, & Bibaculus.

Terentianus Maurus in Tractatu de Litteris, Syllabis, Pedibus, & Metris, v. 838, ubi de Phalæcio hendecasyllabo.

Exemplis tribus hoc statim probabis,
Docti carmine quæ legis *Catulli*. &c.

Idem Tractatu eodem, v. 1031.

Hunc lucum tibi dedico, consecroque, Priape, &c.
Et similes plures sic conscripsisse *Catullum*
Scimus . . . .

Vide Carmen 18.

C. VALERII CATULLI

VERONENSIS

AD CORNELIUM NEPOTEM

LIBER.

I.

Omnia sua carmina unico libello conclusa
Cornelio Nepoti nuncupat.

QUoi dono lepidum novum libellum,
Arida modo pumice expolitum?
Corneli, tibi; namque tu solebas
Meas esse aliquid putare nugas
Jam tum quum ausus es unus Italorum 5
Omne ævum (1) tribus explicare chartis
Doctis, Juppiter! & laboriosis.
Quare habe tibi quicquid hoc libelli &
Qualecumque: quod, o Patroa (2) Virgo,
Plus uno maneat perenne sæclo. 10

II.

Lesbiæ suæ passerem alloquitur.

PAsser deliciæ meæ puellæ,
Quicum ludere, quem in sinu tenere,
Quoi primum digitum dare adpetenti,
Et acres solet incitare morsus:
Quum desiderio meo (3) nitenti 5
Carum nescio quid lubet jocari,
Ut solatiolum sui doloris
Credo, ut gravis acquiescat ardor:
Tecum (4) ludere, sicut ipsa, posse,
Et tristes animi levare curas 10
Tam gratum mihi, quam ferunt puellæ
Pernici (5) aureolum fuisse malum,
Quod zonam soluit diu ligatam.

III.

Passeris obitum lamentatur præcipue ob mœrorem Lesbiæ.

LUgete o Veneres, Cupidinesque,
Et quantum est hominum venustiorum.
Passer mortuus est meæ puellæ,
Passer deliciæ meæ puellæ,
Quem plus illa oculis suis amabat. 5

Nam mellitus erat, suamque (6) norat
Ipsa tam bene quam puella matrem:
Nec sese a gremio illius movebat,
Sed circumsiliens modo huc, modo illuc,
Ad solam dominam usque pipilabat. 10
Qui nunc it per iter tenebricosum
Illuc unde negant redire quemquam.
At vobis male sit malæ tenébræ
Orci, quæ omnia bella devoratis:
Tam bellum mihi passerem abstulistis. 15
O factum male! o miselle passer!
Tua nunc opera meæ puellæ
Flendo turgiduli rubent ocelli.

IV.

Phaselum, quo ex Ponto & Bithynia Sirmionem revectus est, laudibus ornat, dicatque Polluci & Castori.

PHaselus ille, quem videtis, hospites,
Ait (7) fuisse navium celerrimus,
Neque ullius natantis impetum trabis
Nequisse præterire, sive palmulis
Opus foret volare, sive linteo. 5
Et hoc negat minacis Hadriatici
Negare litus, insulasve Cycladas,
Rhodumve nobilem, horridamve Thraciam,

Propontida, trucemve Ponticum sinum:
Ubi iste post phaselus antea fuit 10
Comata silva. nam Cytorio in jugo
Loquente sæpe sibilum edidit coma.
Amastri Pontica, & Cytore buxifer,
Tibi hæc fuisse, & esse cognitissima
Ait phaselus. ultima ex origine 15
Tuo stetisse dicit in cacumine:
Tuo imbuisse palmulas in æquore:
Et inde tot per impotentia freta
Herum tulisse: læva, sive dextera
Vocaret aura, sive utrumque Juppiter 20
Simul secundus incidisset in pedem (8).
Neque ulla vota litoralibus diis
Sibi esse facta, quum veniret a mare
Novissimo hunc ad usque limpidum lacum (9).
Sed hæc prius fuere: nunc recondita 25
Senet quiete, seque dedicat tibi,
Gemelle Castor, & gemelle Castoris.

V.

Ex vitæ brevitate & necessitate moriendi Lesbiam hortatur ad voluptates secum fruendas epicurea prorsus sententia.

VIvamus, mea Lesbia, atque amemus,
Rumoresque senum severiorum

Omnes unius æstimemus assis.
Soles occidere & redire possunt:
Nobis, quum semel occidit brevis lux, 5
Nox est perpetua una dormienda.
Da mî basia mille, deinde centum,
Dein mille altera, dein secunda centum,
Deinde usque altera mille, deinde centum.
Dein quum millia multa fecerîmus, 10
Conturbabimus illa, ne sciamus (10),
Aut ne quis malus invidere possit,
Quum tantum sciat esse basiorum.

VI.

Amicum suum Flavium irridet Poeta, quod amores suos cum turpi & inelegant femina silentio premeret.

FLavi, delicias tuas Catullo,
Ni sint illepidæ, atque inelegantes,
Velles dicere, nec tacere posses.
Verum nescio quid febriculosi
Scorti diligis: hoc pudet fateri. 5
Nam te non viduas jacere noctes
Nequicquam tacitum cubile clamat,
Sertis ac Syrio fragrans olivo;
Pulvinusque peræque & hic & illic
Attritus, tremulique quassa lecti 10

Argutatio, inambulatioque.
Nam ni istapte, valet nihil tacere.
Cui non jam latera exfututa pandant
Noctu quid facias ineptiarum?
Quare quicquid habes boni, malique, 15
Dic nobis. volo te ac tuos amores
Ad cælum lepido vocare versu.

VII.

Innumeris petitis osculis adulatur Lesbiæ.

QUæris, quot mihi basiationes
Tuæ, Lesbia, sint satis superque?
Quam magnus numerus Libyssæ arenæ
Laserpiciferis (11) jacet Cyrenis
Oraclum Jovis (12) inter æstuosi, 5
Et Batti (13) veteris sacrum sepulcrum:
Aut quam sidera multa, quum tacet nox,
Furtivos hominum vident amores:
Tam te basia multa basiare
Vesano satis & super Catullo est; 10
Quæ nec pernumerare curiosi
Possint, nec mala fascinare lingua.

VIII.

Asperam sibi amicam repudiat.

MIser Catulle, desinas ineptire,
Et quod vides perisse, perditum ducas.
Fulsere quondam candidi tibi soles,
Quum ventitabas quo puella ducebat
Amata nobis, quantum amabitur nulla. 5
Ibi illa multa tam jocosa fiebant,
Quæ tu volebas, nec puella nolebat.
Fulsere vere candidi tibi soles.
Nunc jam illa non vult, tu quoque impotens ne sis (14):
Nec quæ fugit, sectare, nec miser vive: 10
Sed obstinata mente perfer, obdura.
Vale, puella. jam Catullus obdurat.
Nec te requiret, nec rogabit invitam.
At tu dolebis, quum rogaberis nullam,
Scelesta, noctem. Quæ tibi manet vita? 15
Quis nunc te adibit? quoi videberis bella?
Quem nunc amabis? quojus esse dicèris?
Quem basiabis? quoi labella mordebis?
At tu, Catulle, obstinatus obdura.

IX.

Veranio intimo suo ex Hispania reduci & sospiti.

VEranni, omnibus e meis amicis
Antistans mihi millibus trecentis (15):
Venistìne domum ad tuos penates,
Fratresque unanimos, tuamque matrem?
Venisti? o mihi nuntii beati! 5
Visam te incolumem, audiamque Hiberûm
Narrantem loca, facta, nationes,
Ut mos est tuus: applicansque collum,
Jucundum os, oculosque suaviabor.
O, quantum est hominum beatiorum, 10
Quid me lætius est, beatiusve?

X.

Narrat ut eluserit petitionem cujusdam feminæ, quam Varus deperibat.

VArus me meus ad suos amores
Visum duxerát e foro otiosum:
Scortillum, ut mihi tum repente visum est,
Non sane illepidum, nec invenustum.
Huc ut venimus, incidère nobis 5
Sermones varii: in quibus, quid esset
Jam Bithynia, quomodo se haberet,

Et quantum mihi profuisset ære.
Respondi, id quod erat: nihilmet ipsis
Nec prætoribus esse, nec cohorti, 10
Cur quisquam caput unctius (16) referret:
Præsertim quibus esset irrumator
Prætor, nec faceret pili cohortem.
At certe tamen, inquiunt, quod illic
Natum dicitur esse, comparasti 15
Ad lecticam homines: ego, ut puellæ
Unum me facerem beatiorum,
Non, inquam, mihi tam fuit maligne,
Ut, provincia quod mala incidisset,
Non possem octo homines parare rectos (17). 20
At mî nullus erat nec hic, nec illic,
Fractum qui veteris pedem grabati
In collo sibi collocare posset.
Hic illa, ut decuit cinædiorem,
Quæso, inquit, mihi, mi Catulle, paullum 25
Istos commoda, nam volo ad Serapin (18)
Deferri. Mane me, inquii puellæ:
Istud, quod modo dixeram me habere,
Fugit me ratio (19). meus sodalis
Cinna est Caïus, is sibi paravit. 30
Verùmne illius, an mei, quid ad me?
Utor tam bene, quam mihi pararim.
Sed tu insulsa (20) male, & molesta vivis,
Per quam non licet esse negligentem.

XI.

Furio, & Aurelio mandat, ut amicæ sibi infideli pro se vale dicant.

FUri, & Aureli, comites Catulli:
Sive in extremos penetrabit Indos,
Litus ut longe resonante Eoa
Tunditur unda:
Sive in Hircanos, Arabasque molles, 5
Seu Sacas, sagittiferosque Parthos,
Sive qua septemgeminus colorat (21)
Æquora Nilus:
Sive trans altas gradietur Alpes,
Cæsaris visens monumenta (22) magni 10
Gallicum Rhenum, horribilesque, ultimosque Britannos:
Omnia hæc, quæcumque feret voluntas
Cælitum, tentare simul parati,
Pauca nuntiate meæ puellæ 15
Non bona dicta;
Cum suis vivat, valeatque mœchis,
Quos simul complexa tenet trecentos,
Nullum amans vere, sed idemtidem omnium
Ilia rumpens. 20
Nec meum respectet, ut ante, amorem;
Qui illius culpa cecidit, velut prati

Ultimi flos, prætereunte (23) postquam
Tactus aratro est.

XII.

Asinium Marrucinum minis urget ad furti restitutionem.

MArrucine Asini, manu sinistra (24)
Non belle uteris in joco atque vino.
Tollis lintea negligentiorum.
Hoc salsum esse putas? fugit te, inepte;
Quamvis (25) sordida res, & invenusta est. 5
Non credis mihi? crede Pollioni (26)
Fratri, qui tua furta vel talento (27)
Mutari velit: est enim leporum
Disertus puer (28), & facetiarum.
Quare aut hendecasyllabos trecentos 10
Exspecta, aut mihi linteum remitte:
Quod me non movet æstimatione;
Verum est μνημόσυνον mei sodalis.
Nam sudaria Sætabe (29) ex Hibera
Miserunt mihi muneri Fabullus 15
Et Verannius: hæc amem necesse est
Ut Veranniolum meum & Fabullum.

XIII.

Fabullum lepide ad cœnam invitat.

CŒnabis bene, mi Fabulle, apud me
Paucis, si tibi dii favent, diebus:
Si tecum attuleris bonam, atque magnam
Cœnam, non sine candida puella,
Et vino, & sale, & omnibus cachinnis. 5
Hæc si, inquam, attuleris, venuste noster,
Cœnabis bene; nam tui Catulli
Plenus sacculus est aranearum (30).
Sed contra accipies meros amores (31):
Seu quid suavius, elegantiusve est. 10
Nam unguentum dabo, quod meæ puellæ
Donarunt Veneres, Cupidinesque:
Quod tu quum olfacies, deos rogabis,
Totum ut te faciant, Fabulle, nasum.

XIV.

In pessima poetarum carmina sibi a Licinio Calvo dono missa.

NI te plus oculis meis amarem,
Jucundissime Calve, munere isto
Odissem te odio Vatiniano (32).
Nam quid feci ego, quidve sum locutus,

Cur me tot male perderes poetis? 5
Isti dii mala multa dent clienti,
Qui tantum tibi misit impiorum.
Quod si, ut suspicor, hoc novum, ac repertum
Munus dat tibi Sulla litterator (33);
Non est mî male, sed bene, ac beate, 10
Quod non dispereunt tui labores.
Dii magni, horribilem, & sacrum libellum!
Quem tu scilicet ad tuum Catullum
Mîsti, continuo ut die periret
Saturnalibus, optimo dierum. 15
Non non hoc tibi, salse, sic abibit.
Nam si luxerit, ad librariorum
Curram scrinia (34): Cæsios, Aquinios,
Suffenum, omnia colligam venena,
Ac te his suppliciis remunerabor. 20
Vos hinc interea valete, abite
Illuc unde malum pedem tulistis,
Sæcli incommoda, pessimi poetæ.

* *

Si qui forte mearum ineptiarum
Lectores eritis, manusque vostras 25
Non horrebitis admovere nobis,
Pædicabo ego vos, & irrumabo.

XV.

Rogat Aurelium, ut a puero sibi devincto pudenter abstineat.

Commendo tibi me, ac meos amores,
Aureli. veniam peto pudentem (35),
Ut, si quicquam animo tuo cupîsti,
Quod castum expeteres, & integellum,
Conserves puerum mihi pudice: 5
Non dico a populo. nihil veremur
Istos, qui in platea modo huc, modo illuc
In re prætereunt sua occupati:
Verum a te metuo, tuoque pene
Infesto pueris bonis, malisque. 10
Quem tu qualubet, ut lubet, moveto
Quantumvis, ubi erit foris, paratum.
Hunc unum excipio, ut puto, pudenter.
Quod si te mala mens, furorque vecors
In tantam impulerit, sceleste, culpam, 15
Ut nostrum insidiis caput lacessas:
Ah tum te miserum, malique fati,
Quem attractis pedibus, patente porta
Percurrent rhaphanique, mugilesque (36).

XVI.

Mollia carmina non esse poetæ mollis indicium.

PÆdicabo ego vos, & irrumabo,
Aureli pathice, & cinæde Furi:
Qui me ex versiculis meis putatis,
Quod sint molliculi, parum pudicum.
Nam castum esse decet pium poetam 5
Ipsum. versiculos nihil necesse est:
Qui tum denique habent salem, ac leporem,
Si sunt molliculi, ac parum pudici,
Et quod pruriat incitare possunt,
Non dico pueris, sed his pilosis, 10
Qui duros nequeunt movere lumbos:
Vos, quod millia multa basiorum
Legistis, male me marem putatis:
Pædicabo ego vos, & irrumabo.

XVII.

Ad Coloniam, ut stolidum quemdam Veronensem ex ponte præcipitem trudi sinat.

O Colonia, quæ cupis ponte ludere (37) ligneo,
Et salire paratum habes, sed vereris inepta
Crura ponticuli asculis stantis (38), irredivivus
Ne supinus eat, cavaque in palude recumbat:

Sic tibi bonus ex tua pons libidine fiat, 5
In quo vel Salii ipsulis (39) sacra suscipiunto:
Munus hoc mihi maximi da, Colonia, risus.
Quemdam municipem meum de tuo volo ponte
Ire præcipitem in lutum per caputque, pedesque:
Verum totius ut (40) lacus putidæque paludis 10
Lividissima, maximeque est profunda vorago.
Insulsissimus est homo, nec sapit pueri instar
Bimuli, tremula patris dormientis in ulna.
Quoi cum sit viridissimo nupta flore puella,
Et puella tenellulo delicatior hœdo, 15
Asservanda nigerrimis diligentius uvis;
Ludere hanc sinit, ut lubet, nec pili facit uni,
Nec se sublevat ex sua parte: sed velut alnus
In fossa Liguri jacet subpernata (41) securi,
Tantumdem omnia sentiens, quam si nulla sit usquam; 20
Talis iste meus stupor (42) nil videt, nihil audit.
Ipse quis sit, utrum sit, an non sit, id quoque nescit.
Nunc eum volo de tuo ponte mittere pronum,
Si pote stolidum repente excitare veternum,
Et supinum animum in gravi derelinquere cœno; 25
Ferream ut soleam (43) tenaci in voragine mula.

XVIII.

XVIII.

Dedicat lucum Priapo.

Hunc lucum tibi dedico consecroque, Priape,
Qua domus tua Lampsaci est, quaque silva, Priape:
Nam te præcipuè in suis urbibus colit ora
Hellespontia (44), ceteris ostreosior (45) oris.

XIX.

Priapus ad fures.

Hunc ego, juvenes, locum, villulamque (46) palustrem,
Tectam vimine junceo, caricisque maniplis,
Quercus arida, rustica conformata securi
Nutrio: magis, & magis ut beata (47) quotannis.
Hujus nam domini colunt me, Deumque salutant 5
Pauperis tugurî pater, filiusque coloni:
Alter assidua colens diligentia, ut herba
Dumosa, asperaque a meo sit remota sacello:
Alter parva ferens manu semper munera larga.
Florido mihi ponitur picta vere corolla 10
Primitu', & tenera virens spica mollis arista:
Luteæ violæ mihi, luteumque papaver,
Pallentesque cucurbitæ, & suaveolentia mala,
Uva pampinea rubens educata sub umbra.
Sanguine hanc etiam mihi (sed tacebitis) (48) aram 15

Barbatus linit hirculus, cornipesve capella.
Pro queis omnia honoribus hæc necesse Priapo
Præstare, & domini hortulum vineamque tueri.
Quare hinc, o pueri, malas abstinete rapinas.
Vicinus prope dives est, negligensque Priapus (49). 20
Inde sumite. semita hæc deinde vos feret ipsa.

XX.

Honores sibi redditos, beneficia sua, pœnam in rapaces Priapus enuntiat.

EGO hæc ego arte fabricata rustica,
Ego arida, o viator, ecce populus
Agellulum hunc sinistra, tute quem vides,
Herique villulam, hortulumque pauperis
Tuor, malasque furis arceo manus. 5
Mihi corolla picta vere ponitur,
Mihi rubens arista sole fervido,
Mihi virente dulcis uva pampino,
Mihique glauca duro oliva frigore.
Meis capella delicata pascuis 10
In urbem adulta lacte portat ubera:
Meisque pinguis agnus ex ovilibus
Gravem domum remittit ære dexteram:
Tenerque matre mugiente vaccula
Deûm profundit ante templa sanguinem. 15
Proin, viator, hunc Deum vereberis,

Manumque sorsum (50) habebis: hoc tibi expedit.
Parata namque crux, sine arte mentula.
Velim pol, inquis: at pol ecce villicus
Venit, valente quoi revulsa brachio 20
Fit ista mentula apta clava dexteræ.

XXI.

In Aurelium esuritione enectum & lascivientem.

AUreli, pater esuritionum,
Non harum modo, sed quot aut fuerunt,
Aut sunt, aut aliis erunt in annis:
Pædicare cupis meos amores,
Nec clam: nam simul es, jocaris una, 5
Hærens ad latus, omnia experiris.
Frustra. nam insidias mihi instruentem
Tangam te prius irrumatione.
Atqui si id faceres satur, tacerem.
Nunc ipsum id doleo, quod esurire 10
Ah meus puer, & sitire discet.
Quare desine, dum licet pudico:
Ne finem facias, sed irrumatus.

XXII.

In Suffenum poetam pessimum & sibi valde placentem.

SUffenus iste, Vare, quem probe nosti,
Homo est venustus, & dicax, & urbanus,
Idemque longe plurimos facit versus.
Puto esse ego illi millia aut decem, aut plura
Perscripta: nec sic, ut fit, in palimpsesto (51) 5
Relata. chartæ regiæ, novi libri,
Novi umbilici (52), lora rubra, membrana
Directa plumbo, & pumice omnia æquata.
Hæc quum legas, tum bellus ille, & urbanus
Suffenus unus caprimulgus (53), aut fossor 10
Rursus videtur: tantum abhorret, ac mutat.
Hoc quid putemus esse? qui modo scurra,
Aut si quid hac re tritius, videbatur,
Idem inficeto est inficetior rure
Simul poemata attigit. neque idem umquam 15
Æque est beatus ac poema quum scribit.
Tam gaudet in se, tamque se ipse miratur.
Nimirum idem omnes fallimur: neque est quisquam
Quem non in aliqua re videre Suffenum
Possis. Suus quoique adtributus est error. 20
Sed non videmus, manticæ (54) quid in tergo est.

XXIII.

Optimam valetudinem & securitatem ex inopia sequi praedicat ad Furium irridendum.

FUri, quoi neque servus est, neque arca,
Nec cimex, neque araneus, neque ignis:
Verum est & pater, & noverca, quorum
Dentes vel silicem comesse possunt:
Est pulchre tibi cum tuo parente, 5
Et cum conjuge lignea (55) parentis.
Nec mirum; bene nam valetis omnes,
Pulchre concoquitis, nihil timetis,
Non incendia, non graves ruinas,
Non facta impia, non dolos veneni, 10
Non casus alios periculorum.
Atqui corpora sicciora cornu,
Aut si quid magis aridum est, habetis,
Sole, & frigore, & esuritione.
Quare non tibi sit bene, ac beate? 15
A te sudor abest, abest saliva,
Muccusque, & mala pituita nasi.
Hanc ad munditiem adde mundiorem,
Quod culus tibi purior salillo est,
Nec toto decies cacas in anno: 20
Atque id durius est faba, & lapillis;
Quod tu si manibus teras, fricesque,

Non umquam digitum inquinare possis.
Hæc tu commoda tam beata, Furi,
Noli spernere, nec putare parvi: 25
Et sestertia, quæ soles precari
Centum desine: nam sat es beatus.

XXIV.

Ad adolescentulum mendico cuidam se posthabito adhærentem.

O Qui flosculus es Juventiorum,
Non horum modo, sed quot aut fuerunt,
Aut posthac aliis erunt in annis:
Mallem divitias (56) mihi dedisses
Isti, quoi neque servus est, neque arca: 5
Quam sic te sineres ab illo amari.
Qui? non est homo bellus? inquies. est:
Sed bello huic neque servus est, neque arca.
Hæc tu quam lubet abjice, elevaque:
Nec servum tamen ille habet, neque arcam. 10

XXV.

Ad Thallum furunculum.

CInæde Thalle, mollior cuniculi capillo,
Vel anseris medullula, vel imula oricilla,
Vel pene languido senis, situque araneoso:

Idemque Thalle, turbida rapacior procella,
Quum de via mulier alites ostendit oscitantes (57): 5
Remitte pallium mihi meum, quod involasti,
Sudariumque Sætabum, catagraphosque Thynos (58),
Inepte: quæ palam soles habere, tamquam avita.
Quæ nunc tuis ab unguibus reglutina, & remitte,
Ne laneum latusculum, natesque mollicellas 10
Invisa turpiter tibi flagella conscribillent:
Et insolenter æstues, velut minuta magno
Deprensa navis in mari, vesaniente vento.

XXVI.

Respondet Furio villam suam non vento esse oppositam, sed pignori.

FUri, villula nostra non ad Austri
Flatus opposita est, nec ad Favonî,
Nec sævi Boreæ, aut Apeliotæ (59):
Verum ad millia quindecim & ducentos (60).
O ventum horribilem, atque pestilentem! 5

XXVII.

Poscit calices vini meraci & veteris.

MInister vetuli puer Falerni,
Inger mî calices amariores,
Ut lex Postumiæ jubet magistræ (61),

Ebriosa acina (62) ebriosioris.
At vos, quo lubet, hinc abite, lymphæ, 5
Vini pernicies, & ad severos
Migrate. hic merus est Thyonianus (63).

XXVIII.

Dolet adversam fortunam amicorum & suam in Prætoribus comitandis.

PIsonis comites, cohors inanis,
Aptis sarcinulis, & expeditis,
Veranni optime, tuque mi Fabulle,
Quid rerum geritis? satisne cum isto
Vappa, frigoraque & famem tulistis? 5
Ecquidnam in tabulis patet lucelli
Expensum? ut mihi, qui meum secutus
Prætorem, refero datum lucello.
O Memmi, bene me ac diu supinum
Tota ista trabe lentus irrumasti: 10
Sed, quantum video, pari fuistis
Casu. nam nihilo minore verpa
Farti estis. pete nobiles amicos (64).
At vobis mala multa dii deæque
Dent, opprobria Romuli Remique. 15

XXIX.

C. Jul. Cæsarem probris lacessit, quod Mamurram infamem, & prodigum in immensum locupletaverit.

QUis hoc potest videre, quis potest pati,
Nisi impudicus, & vorax, & aleo:
Mamurram habere quod comata Gallia
Habebat uncti, & ultima Britannia?
Cinæde Romule (65), hæc videbis, & feres? 5
Es impudicus, & vorax, & aleo.
Et ille nunc superbus, & superfluens
Perambulabit omnium cubilia,
Ut albulus columbus, aut Adoneus (66)?
Cinæde Romule, hæc videbis, & feres? 10
Es impudicus, & vorax, & aleo.
Eóne nomine, imperator unice (67),
Fuisti in ultima occidentis insula:
Ut ista vostra diffututa mentula
Ducenties comesset, aut trecenties? 15
Quid est alid (68)? sinistra liberalitas
Parum expatravit? an parum helluatus est?
Paterna prima lancinata sunt bona:
Secunda præda Pontica (69): inde tertia
Hibera, quam scit amnis aurifer Tagus. 20
Hunc, Galliæ, timetis, & Britanniæ?

Quid hunc, malum, fovetis? aut quid hic potest,
Nisi uncta devorare patrimonia?
Eóne nomine, imperator unice,
Socer generque perdidistis omnia? 25

XXX.

Alphenum Varum Jurisconsultum sibi amicum, & proditorem Causæ suæ, Catullus objurgat.

ALphene immemor, atque unanimis false sodalibus:
Jam te nil miseret, dure, tui dulcis amiculi.
Jam me prodere, jam non dubitas fallere, perfide.
Nec(70)facta impia fallacum hominum cælicolis placent,
Quæ tu negligis, ac me miserum deseris in malis. 5
Eheu quid faciant dehinc homines,quoive habeant fidem?
Certe tute jubebas animam tradere, inique, me
Inducens in amorem, quasi tuta omnia mî forent.
Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factaque
Ventos irrita ferre, & nebulas aerias sinis: 10
Si tu oblitus es, at dii meminerunt, meminit Fides(71):
Quæ te ut pœniteat postmodo facti, faciet, tui.

XXXI.

Sirmionem peninsulam suam, cujus erat Dominus, e Bithynia redux salutat.

PEninsularum, Sirmio, insularumque
Ocelle, quascumque in liquentibus stagnis,
Marique vasto fert uterque Neptunus (72):
Quam te libenter, quamque lætus inviso!
Vix mî ipse credens Thyniam, atque Bithynos 5
Liquisse campos, & videre te in tuto.
O quid solutis est beatius curis?
Cum mens onus reponit, ac peregrino
Labore fessi venimus Larem ad nostrum,
Desideratoque acquiescimus lecto. 10
Hoc est, quod unum est pro laboribus tantis.
Salve, o venusta Sirmio, atque hero gaude.
Gaudete vosque, Lydiæ lacus undæ (73).
Ridete quicquid est domi cachinnorum (74).

XXXII.

Ad Hypsithillam, ut sibi facilem ad illam aditum præbeat.

AMabo, mea dulcis Hypsithilla,
Meæ deliciæ, mei lepores,
Jube ad te veniam meridiatum (75).

Quod si jusseris, illud adjuvato,
Ne quis liminis obseret tabellam (76), 5
Neu tibi lubeat foras abire:
Sed domi maneas, paresque nobis
Novem continuas fututiones.
Verum si quid ages, statim jubeto:
Nam pransus jaceo, & satur supinus 10
Pertundo tunicamque, palliumque.

XXXIII.

In Vibennios patrem & filium.

O Furum optime balneariorum,
Vibenni pater, & cinæde fili:
Nam dextra pater inquinatiore,
Culo filius est voraciore:
Cur non exsilium, malasque in oras 5
Itis? quandoquidem patris rapinæ
Notæ sunt populo, & nates pilosas,
Fili, non potes asse venditare.

XXXIV.

In Dianam Cantiuncula.

DIanæ sumus in fide
Puellæ, & pueri integri:

Dianam pueri integri,
Puellæque canamus.
O Latonia maximi 5
Magna progenies Jovis,
Quam mater prope Deliam
Deposivit (77) olivam,
Montium domina ut fores,
Silvarumque virentium, 10
Saltuumque reconditorum,
Amniumque sonantum.
Tu Lucina dolentibus
Juno dicta puerperis:
Tu potens Trivia, & notho (78) es 15
Dicta lumine Luna.
Tu cursu, dea, menstruo
Metiens (79) iter annuum,
Rustica agricolæ bonis
Tecta frugibus exples. 20
Sis quocumque tibi placet
Sancta nomine, Romulique,
Ancique, ut solita es, bona
Sospites ope gentem.

XXXV.

Ad Cæcilium poetam & amicum, ut Veronam se conferat.

POetæ tenero, meo sodali,
Velim Cæcilio, papyre, dicas:
Veronam veniat, Novi relinquens
Comi mœnia, Lariumque (80) litus.
Nam quasdam volo cogitationes 5
Amici accipiat sui, meique.
Quare si sapiet, viam vorabit;
Quamvis candida millies puella
Euntem revocet, manusque collo
Ambas injiciens roget morari: 10
Quæ nunc, si mihi vera nuntiantur,
Illum deperit impotente amore.
Nam quo tempore legit inchoatam
Dindymi (81) dominam, ex eo misellæ
Ignes interiorem edunt medullam. 15
Ignosco tibi, Sapphica puella
Musa doctior; est enim venuste
Magna Cæcilio inchoata (82) mater.

XXXVI.

In Scripta Volusii pessimi Poetæ.

ANnales Volusî cacata (83) charta,
Votum solvite pro mea puella.
Nam sanctæ Veneri, Cupidinique
Vovit, si sibi restitutus essem,
Desissemque truces vibrare jambos, 5
Electissima pessimi poetæ
Scripta tardipedi (84) deo daturam
Infelicibus (85) ustulanda lignis.
Et hæc pessima se puella vidit
Jocose & lepide vovere divis. 10
Nunc o cæruleo creata ponto,
Quæ sanctum Idalium, Syrosque apertos,
Quæque Ancona, Cnidumque arundinosam
Colis, quæque Amathunta, quæque Golgos,
Quæque Durrhachium Hadriæ tabernam (86): 15
Acceptum face, redditumque votum,
Si non illepidum, neque invenustum est.
At vos interea venite in ignem
Pleni ruris, & inficetiarum
Annales Volusî cacata charta. 20

XXXVII.

Probra & minæ in libidinosos quosdam Contubernales.

SAlax taberna, vosque contubernales,
A pileatis (87) nona fratribus pila,
Solis putatis esse mentulas vobis?
Solis licere quicquid est puellarum
Confutuere, & putare ceteros hircos? 5
An, continenter quod sedetis insulsi
Centum, aut ducenti, non putatis ausurum
Me una ducentos irrumare sessores?
Atqui putate; namque totius vobis
Frontem tabernæ scipionibus (88) scribam. 10
Puella nam mea, quæ meo sinu fugit,
Amata tantum, quantum amabitur nulla,
Pro qua mihi sunt magna bella pugnata,
Consedit istic. hanc boni, beatique
Omnes amatis, & quidem, quod indignum est, 15
Omnes pusilli, & semitarii (89) mœchi.
Tu præter omnes une de capillatis
Cuniculosæ (90) Celtiberiæ fili,
Egnati, opaca quem bonum facit barba,
Et dens Hibera defricatus urina. 20

XXXVIII.

XXXVIII.

Querelæ Vatis ad Cornificium, quod nihil sibi carminis scripserit in morte fratris.

MAle est, Cornifici, tuo Catullo,
Male est mehercule, & laboriose:
Magisque, & magis in dies & horas.
Quem tu, quod minimum facillimumque est,
Qua solatus es adlocutione? 5
Irascor tibi. sic meos amores (91)?
Paullum quidlibet adlocutionis
Mœstius lacrimis Simonideis (92).

XXXIX.

In Egnatium ubique ridentem ut albos dentes ostentaret.

EGnatius, quod candidos habet dentes,
Renidet usquequaque: si ad rei ventum est
Subsellium, quum orator excitat fletum,
Renidet ille: si pii ad rogum filî
Lugetur, orba quum flet unicum mater, 5
Renidet ille: quicquid est, ubicumque est,
Quodcumque agit, renidet. hunc habet morbum,
Neque elegantem, ut arbitror, neque urbanum.
Quare monendus es mihi, bone Egnati:

Si Urbanus (93) esses, aut Sabinus, aut Tiburs, 10
Aut porcus Umber (94) aut obesus Etruscus,
Aut Lanuvinus ater, atque dentatus,
Aut Transpadanus, ut meos quoque attingam,
Aut quilibet qui puriter lavit dentes,
Tamen renidere usquequaque te nollem. 15
Nam risu inepto res ineptior nulla est.
Nunc Celtiber in Celtiberia terra
Quod quisque minxit, hoc solet sibi mane
Dentem, atque russam defricare gingivam.
Ut quo iste vester expolitior dens est, 20
Hoc te amplius bibisse prædicet lotî.

XL.

Ravido rivali suo acres jambos minatur.

QUænam te mala mens, miselle Ravide,
Agit præcipitem in meos ïambos?
Quis deus tibi non bene advocatus
Vecordem parat excitare rixam?
Anne ut pervenias in ora vulgi? 5
Quid vis? qualubet esse notus optas?
Eris: quandoquidem meos amores
Cum longa voluisti amare pœna.

XLI.

In turpiculam puellam, quod magnam pecuniæ vim a Vate posceret.

AH me, an illa puella defututa
Tota, millia me decem poposcit?
Ista turpiculo puella naso,
Decoctoris (95) amica Formiani?
Propinqui, quibus est puella curæ, 5
Amicos, medicosque convocate.
Non est sana puella. nec rogate,
Qualis sit. solet hæc imaginosum (96).

XLII.

In putidam feminam, ut raptos sibi codicillos reddat.

ADeste hendecasyllabi, quot estis
Omnes undique, quotquot estis omnes.
Jocum me putat esse mœcha turpis,
Et negat mihi vestra reddituram
Pugillaria (97), si pati potestis. 5
Persequamur eam, & reflagitemus.
Quæ sit, quæritis? illa quam videtis
Turpe incedere, mimice, ac moleste,
Ridentem catuli ore (98) Gallicani.

Circumsistite eam, & reflagitate: 10
Mœcha putida, redde codicillos.
Redde, putida mœcha, codicillos.
Non assis facis? o lutum, lupanar,
Aut si perditius potest quid esse!
Sed non est tamen hoc satis putandum. 15
Quod si non aliud pote est, ruborem
Ferreo (99) canis exprimamus ore.
Conclamate iterum altiore voce:
Mœcha putida, redde codicillos.
Redde, putida mœcha, codicillos. 20
Sed nil proficimus, nihil movetur.
Mutanda est ratio, modusque vobis,
Si quid proficere amplius potestis:
Pudica & proba, redde codicillos.

XLIII.

In puellam, quæ Lesbiæ suæ a vulgo comparabatur.

SAlve, nec nimio puella naso,
Nec bello pede, nec nigris ocellis,
Nec longis digitis, nec ore sicco,
Nec sane nimis elegante lingua,
Decoctoris amica Formiani. 5
Ten' provincia narrat esse bellam?

Tecum Lesbia nostra comparatur?
O sæclum insipiens, & inficetum!

XLIV.

In Orationem frigidissimam Sextii.

O Funde noster, seu Sabine (100), seu Tiburs,
Nam te esse Tiburtem autumant quibus non est
Cordi Catulum lædere: at quibus cordi est,
Quovis Sabinum pignore esse contendunt.
Sed seu Sabine, sive verius Tiburs, 5
Fui libenter in tua suburbana
Villa, malamque pectore exspui tussim;
Non immerenti quam mihi meus venter,
Dum sumtuosas appeto, dedit, cœnas.
Nam Sestianus dum volo esse conviva, 10
Orationem in Antium petitorem
Plenam veneni, & pestilentiæ legit.
Hic me gravedo frigida, & frequens tussis
Quassavit, usquedum in tuum sinum fugi,
Et me recuravi otioque, & urtica. 15
Quare refectus maximas tibi grates
Ago, meum quod non es ulte peccatum.
Nec deprecor jàm, si nefaria scripta
Sestî recepso, quin gravedinem, & tussim
Non mî, sed ipsi Sestio ferat frigus (101), 20
Qui tunc vocat me quum malum legit librum.

XLV.

Faustos Septimii & Acmes amores describit.

ACmen Septimius suos amores
Tenens in gremio, Mea, inquit, Acme,
Ni te perdite amo, atque amare porro
Omnes sum assidue paratus annos,
Quantum qui pote plurimum perire; 5
Solus in Libya, Indiave tosta
Cæsio veniam obvius leoni.
Hoc ut dixit, Amor sinistra * (102) ut ante
Dextram sternuit adprobationem.
Ac Acme leviter caput reflectens, 10
Et dulcis pueri ebrios ocellos
Illo purpureo ore suaviata,
Sic, inquit, mea vita Septimille,
Huic uno domino usque serviamus,
Ut multo mihi major, acriorque 15
Ignis mollibus ardet in medullis.
Hoc ut dixit, Amor sinistra, ut ante,
Dextram sternuit adprobationem.
Nunc ab auspicio bono profecti,
Mutuis animis amant, amantur. 20
Unam Septimius misellus Acmen
Mavult, quam Syrias, Britanniasque:
Uno in Septimio fidelis Acme

Facit delicias, libidinesque.
Quis ullos homines beatiores 25
Vidit? quis Venerem auspicatiorem?

XLVI.

In suam ex Bithynia in Asiam profectionem.

Jam ver egelidos refert tepores,
Jam cæli furor æquinoctialis (103)
Jucundis Zephyri silescit auris.
Linquantur Phrygii, Catulle, campi,
Nicææque ager uber æstuosæ. 5
Ad claras Asiæ volemus urbes.
Jam mens prætrepidans avet vagari,
Jam læti studio pedes vigescunt.
O dulces comitum valete cœtus,
Longe quos simul a domo profectos, 10
Diversos variæ viæ reportant.

XLVII.

In Pisonem nefarios homines locupletantem postbabitis Poetæ amicis.

Porci, & Socration, duæ sinistræ (104)
Pisonis, scabies famesque *Memmî* (105);
Vos Veranniolo meo, & Fabullo
Verpus præposuit Priapus ille?

Vos convivia lauta sumtuose
De die (106) facitis; mei sodales 5
Quærunt in triviis vocationes (107)?

XLVIII.

Blanditur Juventio.

MEllitos oculos tuos, Juventi,
Si quis me sinat usque basiare,
Usque ad millia basiem trecenta;
Nec umquam saturum inde cor futurum est:
Non si densior aridis aristis 5
Sit nostræ seges osculationis.

XLIX.

Marco Tullio ob accepta beneficia.

DIsertissime Romuli nepotum,
Quot sunt, quotque fuere, Marce Tulli,
Quotque post aliis erunt in annis;
Gratias tibi maximas Catullus
Agit, pessimus omnium poeta: 5
Tanto pessimus omnium poeta,
Quanto tu optimus omnium patronus.

L.

Amoris & existimationis sensa in Licinium Calvum poetam.

HEsterno, Licini, die otiosi
Multum lusimus in meis tabellis,
Ut (108) convenerat esse: delicatos
Scribens versiculos uterque nostrûm
Ludebat numero modo hoc, modo illoc, 5
Reddens mutua per jocum, atque vinum.
Atque illinc abii tuo lepore
Incensus, Licini, facetiisque,
Ut nec me miserum cibus juvaret,
Nec somnus tegeret quiete ocellos: 10
Sed toto indomitus furore lecto.
Versarer, cupiens videre lucem,
Ut tecum loquerer, simulque ut essem.
At defessa labore membra postquam
Semimortua lectulo jacebant, 15
Hoc, jucunde, tibi poema feci,
Ex quo perspiceres meum dolorem.
Nunc audax cave sis: precesque nostras
Oramus, cave despuas, ocelle,
Ne pœnas Nemesis reposcat a te. 20
Est vehemens dea; lædere hanc caveto.

LI.

Adulatur Lesbiæ.

ILle mî par esse deo videtur,
Ille, si fas est, superare divos,
Qui sedens adversus idemtidem te
Spectat, & audit
Dulce ridentem, misero quod omnes 5
Eripit sensus mihi: nam simul te,
Lesbia, aspexi, nihil est super mî

* * *

Lingua sed torpet, tenuis sub artus
Flamma dimanat, sonitu suopte 10
Tintinant aures, gemina teguntur
Lumina nocte.
Otium, Catulle, tibi molestum est:
Otio exsultas, nimiumque gestis:
Otium & reges prius, & beatas 15
Perdidit urbes.

LII.

In Nonium & Vatinium.

QUid est, Catulle, quod moraris emori?
Sella in curuli Struma Nonius sedet:
Per Consulatum pejerat Vatinius.
Quid est, Catulle, quod moraris emori?

LIII.

Jocosum cujusdam effatum de Calvo pusillo homuncione, & maximo Oratore.

RIsi nescio quem modo in corona,
Qui, cum mirifice Vatiniana
Meus crimina Calvus explicasset,
Admirans ait hæc, manusque tollens:
Dii magni, salaputium disertum! 5

LIV.

In Cæsarem & Fuffecium, eorumque Pathicos.

OThonis caput oppido pusillum,
Vettî, rustice (109), semilauta crura,
Subtile & leve peditum Libonis,
Si non omnia, displicere vellem
Tibi, & Fuffecio seni recocto. 5

Irascère iterum meis ïambis
Immerentibus, unice imperator.

LV.

Ad Camerium, quem diu quæsitum nuspiam invenerat.

ORamus, si forte (110) non molestum est,
Demonstres ubi sint tuæ tenèbræ.
Te campo quæsivimus minore (111),
Te in circo, te in omnibus libellis (112),
Te in templo superi Jovis sacrato, 5
In Magni (113) simul ambulatione.
Femellas omnes, amice, prendi,
Quas voltu vidi tamen sereno;
Has vel te sic ipse flagitabam:
Camerium mihi, pessimæ puellæ. 10
Quædam inquit, nudum sinum reducens,
En hic in roseis latet papillis.
Sed te jam ferre Herculei labos est;
Tanto te in fastu negas, amice.
Dic nobis ubi sis futurus. ede hoc 15
Audacter, committe, crede luci.
Num te lacteolæ tenent puellæ?
Si linguam clauso tenes in ore,
Fructus projicies amoris omnes.
Verbosa gaudet Venus loquela. 20

Vel, si vis, licet obseres palatum,
Dum vostri sim particeps amoris.

* * * * *

Non custos si fingar ille Cretum (114),
Non si Pegaseo ferar volatu,
Non Ladas (115) si ego, pennipesve Perseus, 25
Non Rhesi niveæ citæque bigæ.
Adde huc plumipedes, volatilesque,
Ventorumque simul require cursum,
Quos junctos, Cameri, mihi dicares:
Defessus tamen omnibus medullis, 30
Et multis languoribus peresus
Essem te, mi amice, quæritando.

LVI.

Ad Valerium Catonem Grammaticum narratio.

O Rem ridiculam, Cato, & jocosam,
Dignamque auribus, & tuo cachinno!
Ride, quicquid amas, Cato, Catullum:
Res est ridicula, & nimis jocosa.
Deprendi modo pupulum puellæ 5
Trusantem. hunc ego, si placet Dionæ,
Protelo rigida mea cecidi.

LVII.

In Cæsarem & Mamurram par amicorum flagitiosissimum.

PUlchre convenit improbis cinædis
Mamurræ pathicoque, Cæsarique.
Nec mirum: maculæ pares utrisque,
Urbana (116) altera, & illa Formiana
Impressæ resident, nec eluentur. 5
Morbosi pariter, gemelli utrique:
Uno in lectulo erudituli ambo:
Non hic, quam ille magis vorax adulter:
Rivales socii & puellularum.
Pulchre convenit improbis cinædis. 10

LVIII.

Ad Cælium de summa Lesbiæ suæ ignominia.

CŒli, Lesbia nostra, Lesbia illa,
Illa Lesbia, quam Catullus unam
Plus quam se, atque suos amavit omnes:
Nunc in quadriviis, & angiportis
Glubit magnanimos Remi nepotes. 5

LIX.

In Rufam mendicam & infamis notæ feminam ex mutata fortuna superbientem.

BOnoniensis Rufa Rufulum fellat,
Uxor Menenî, sæpe quam in sepulcretis
Vidistis ipso rapere de rogo cœnam,
Quum devolutum ex igne prosequens panem
Ab semiraso tunderetur ustore (117). 5

* * * * * * * * * * * *

Num te leæna montibus Libyssinis,
Aut Scylla latrans infima inguinum parte,
Tam mente dura procreavit, ac tætra;
Ut supplicis vocem in novissimo casu
Contemtam haberes? o nimis fero corde! 10

LX.

Manlio amico suo Juliam Aurunculejam uxorem ducente Carmen nuptiale.

COllis o Heliconii
Cultor, Uraniæ genus,
Qui rapis teneram ad virum
Virginem, o Hymenæe Hymen,
O Hymen Hymenæe: 5

Cinge tempora floribus
Suaveolentis amaraci.
Flammeum (118) cape. lætus huc
Huc veni, niveo gerens
Luteum pede soccum. 10
Excitusque hilari die,
Nuptialia concinens
Voce carmina tinnula,
Pelle humum pedibus, manu
Pineam quate tædam. 15
Namque Julia Manlio,
Qualis Idalium colens
Venit ad Phrygium Venus
Judicem, bona cum bona
Nubit alite virgo: 20
Floridis velut enitens
Myrtus Asia ramulis,
Quos Hamadryades deæ
Ludicrum (119) sibi roscido
Nutriunt humore. 25
Quare age, huc aditum ferens
Perge linquere Thespiæ
Rupis Aonios specus,
Lympha quos super irrigat
Frigerans Aganippè. 30
Ac domum dominam voca
Conjugis cupidam novi,

Men-

Mentem amore revinciens,
Ut tenax hedera huc & huc
Arborem implicat errans. 35
Vos item simul integræ
Virgines, quibus advenit
Par dies, agite, in modum
Dicite: O Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe. 40
Ut lubentius, audiens
Se citarier ad suum
Munus, huc aditum ferat
Dux bonæ Veneris, boni
Conjugator amoris. 45
Quis deus magis ah magis
Est petendus amantibus?
Quem colent homines magis
Cælitum? o Hymenæe Hymen,
Hymen o Hymenæe. 50
Te suis tremulus (120) parens
Invocat: tibi virgines
Zonula soluunt sinus:
Te te, Hymen, cupida novus
Captat aure maritus. 55
Tu fero juveni in manus
Floridam ipse puellulam
Matris e gremio suæ
Dedis. o Hymenæe Hymen,

Hymen o Hymenæe. 60
Nil potest sine te Venus,
Fama quod bona (121) comprobet,
Commodi capere: at potest,
Te volente. quis huic deo
Compararier ausit? 65
Nulla quit sine te domus
Liberos dare, nec parens
Stirpe jungier: at potest,
Te volente. quis huic deo
Compararier ausit? 70
Quæ tuis careat sacris,
Non queat dare præsides (122)
Terra finibus: at queat,
Te volente. quis huic deo
Compararier ausit? 75
Claustra pandite januæ.
Virgo adest; viden' ut faces
Splendidas quatiunt comas?
Sed moraris, abit dies,
Prodeas, nova nupta. 80
Tardet ingenuus pudor:
Quæ tamen magis audiens
Flet, quod ire necesse sit.
Sed moraris, abit dies,
Prodeas, nova nupta. 85
Flere desine. non tibi,

Aurunculeja, periculum est,
Ne qua femina pulchrior
Clarum ab Oceano diem
Viderit venientem. 90

Talis in vario solet
Divitis domini hortulo
Stare flos hyacinthinus.
Sed moraris, abit dies,
Prodeas, nova nupta. 95

Prodeas, nova nupta, sis:
(Jam videtur) & audias
Nostra verba (viden'? faces
Aureas quatiunt comas)
Prodeas, nova nupta. 100

Non tuus levis in mala
Deditus vir adultera,
Probra turpia persequens,
A tuis teneris volet
Secubare papillis: 105

Lenta, qui, velut adsitas
Vitis implicat arbores,
Implicabitur in tuum
Complexum. sed abit dies,
Prodeas, nova nupta. 110

*   *   *
*   *   *
*   *   *

O cubile, quot (o nimis
Candido pede lecti) 115
Quæ tuo veniunt hero,
Quanta gaudia, quæ vaga
Nocte, quæ media die
Gaudeat! sed abit dies,
Prodeas, nova nupta. 120
Tollite, o pueri, faces:
Flammeum videor venire.
Ite, concinite in modum:
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe. 125
Ne diu taceat procax
Fescennina (123) locutio,
Neu nuces (124) pueris neget
Desertum domini audiens
Concubinus (125) amore. 130
Da nuces pueris, iners
Concubine. satis diu
Lusisti nucibus. lubet
Jam servire Thalassio (126).
Concubine, nuces da. 135
Sordebam tibi, villice
Concubine, hodie atque heri:
Nunc tuum cinerarius (127).
Tondet os. miser ah miser
Concubine, nuces da. 140

Diceris male (128) te a tuis,
Unguentate, glabris, marite,
Abstinere: sed abstine.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe. 145
Scimus, hæc tibi, qua licent (129)
Sola cognita: sed marito
Ista non eadem licent.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe. 150
Nupta, tu quoque, quæ tuus
Vir petet, cave ne neges:
Ne petitum aliunde eat (130).
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe. 155
En tibi domus ut potens,
Et beata viri tui,
Quo tibicine (131) serviat
(Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe) 160
Usque dum tremulum movens
Cana tempus anilitas
Omnia omnibus annuit (132).
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe. 165
Transfer omine cum bono
Limen (133) aureolos pedes,

Rasilemque subi forem.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe. 170
Aspice, unus ut accubans
Vir tuus Tyrio in toro
Totus immineat tibi.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe. 175
Illi non minus ac tibi
Pectore uritur intimo
Flamma, sed penite magis.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe. 180
Mitte brachiolum teres,
Prætextate (134), puellulæ.
Jam cubile adeat viri.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe. 185
Vos bonæ senibus (135) bonis
Cognitæ bene feminæ,
Collocate puellulam.
Io Hymen Hymenæe io,
Io Hymen Hymenæe. 190
Jam licet venias, marite.
Uxor in thalamo est tibi
Ore floridulo nitens:
Alba parthenice (136) velut,

Luteumve papaver. 195

At, marite (ita me juvent
Cælites) nihilominus
Pulcher es: neque te Venus
Negligit. sed abit dies:
Perge, ne remorare. 200

Non diu remoratus es.
Jam venis. bona te Venus
Juverit: quoniam palam
Quod cupis, capis, & bonum
Non abscondis amorem. 205

Ille pulvis Erythrii (137),
Siderumque micantium
Subducat numerum prius,
Qui vestri numerare volt
Multa millia ludi. 210

Ludite, ut lubet, & brevi
Liberos date. non decet
Tam vetus (138) sine liberis
Nomen esse: sed indidem
Semper ingenerari. 215

Torquatus volo parvulus
Matris e gremio suæ
Porrigens teneras manus,
Dulce rideat ad patrem
Semihiante labello. 220

Sit suo similis patri

Manlio, & facile insciis
Noscitetur ab omnibus,
Et pudicitiam suæ
Matris indicet ore. 225

Talis illius a bona
Matre laus genus approbet,
Qualis unica ab optima
Matre Telemacho manet
Fama Penelopeo. 230

Claudite ostia virgines.
Lusimus satis. at, boni
Conjuges, bene vivite, &
Munere assiduo valentem
Exercete juventam. 235

LXI.

Carmen nuptiale alterum alterna canentibus pueris, qui matrimonii commoda extollunt, & puellis, quæ Virginitati faventes nuptias deprimunt.

JUVENES.

VEsper adest (139), juvenes. consurgite. vesper Olympo
Exspectata diu vix tandem lumina tollit.
Surgere jam tempus, jam pingues linquere mensas,
Jam veniet virgo, jam dicetur Hymenæus.

Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe. 5

PUELLÆ.

Cernitis, innuptæ, juvenes? Consurgite contra.
Nimirum Œtæos ostendit Noctifer ignes.
Sic certe. viden' ut perniciter exsiluere?
Non temere exsiluere. canent quod visere par est.
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe. 10

JUVENES.

Non facilis nobis, æquales, palma parata est.
Aspicite, innuptæ secum ut meditata requirant.
Non frustra meditantur: habent memorabile quod sit.
Nec mirum; tota penitus quæ mente laborent.
Nos alio mentes, alio divisimus aures. 15
Jure igitur vincemur. Amat victoria curam.
Quare nunc animos saltem committite vestros:
Dicere jam incipient, jam respondere decebit:
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

PUELLÆ.

Hespere, qui cælo fertur crudelior ignis? 20
Qui natam possis complexu avellere matris,
Complexu matris retinentem avellere natam,
Et juveni ardenti castam donare puellam?
Quid faciant hostes capta crudelius urbe?
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe. 25

JUVENES.

Hespere, qui cælo lucet jucundior ignis?
Qui desponsa tua firmes connubia flamma:
Quod pepigere viri, pepigerunt ante parentes,
Nec junxere prius, quam se tuus extulit ardor?
Quid datur a divis felici optatius hora? 30
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

PUELLÆ.

Hesperus e nobis, æquales, abstulit unam.
Nempe tuo adventu vigilat custodia. semper
Nocte latent fures, quos idem sæpe revertens,
Hespere, mutato comprendis nomine eosdem. 35

JUVENES.

Ut lubet innuptis ficto te carpere questu!
Quid tum, si carpunt tacita quem mente requirunt?
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

PUELLÆ.

Ut flos in septis secretus nascitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contusus aratro, 40
Quem mulcent auræ, firmat Sol, educat imber:
Multi illum pueri, multæ optavere puellæ;
Idem cum tenui carptus defloruit ungui,
Nulli illum pueri, nullæ optavere puellæ:

Sic virgo dum intacta manet, dum cara suis est. 45
Quum castum amisit polluto corpore florem,
Nec pueris jucunda manet, nec cara puellis.
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

JUVENES.

Ut vidua in nudo vitis quæ nascitur arvo,
Numquam se extollit, numquam mitem educat uvam, 50
Sed tenerum prono deflectens pondere corpus,
Jam jam contingit summum radice flagellum;
Hanc nulli agricolæ, nulli accoluere juvenci:
At si forte eadem est ulmo conjuncta marito,
Multi illam agricolæ, multi accoluere juvenci: 55
Sic virgo dum intacta manet, dum inculta senescit;
Quum par connubium maturo tempore adepta est,
Cara viro magis, & minus est invisa parenti.
Et tu ne pugna cum tali conjuge, virgo.
Non æquum est pugnare, pater quoi tradidit ipse, 60
Ipse pater cum matre, quibus parere necesse est.
Virginitas non tota tua est. ex parte parentum est.
Tertia pars matri data, pars data tertia patri,
Tertia sola tua est: noli pugnare duobus,
Qui genero sua jura simul cum dote dederunt. 65
Hymen o Hymenæe, Hymen ades o Hymenæe.

LXII.

De Aty. Ejus furor, querimoniæ & fata.

SUper alta vectus Atys (140) celeri rate maria,
Phrygium nemus citato cupide pede tetigit,
Adiitque opaca silvis redimita loca deæ:
Stimulatus ubi furenti rabie, vagus animi
Devolvit illa acuta sibi pondera silice. 5
Itaque ut relicta sensit sibi membra sine viro:
Et jam recente terræ sola sanguine maculans,
Niveis citata cepit manibus leve tympanum,
Tympanum tubam Cybelles, tua, mater, initia.
Quatiensque terga tauri teneris cava digitis, 10
Canere hæc suis adorta est tremebunda comitibus.
Agite, ite ad alta, Gallæ, Cybeles nemora simul,
Simul ite, Dindymenæ dominæ vaga pecora,
Aliena quæ petentes, velut exsules, loca,
Sectam meam exsecutæ, duce me, mihi comites 15
Rapidum salum tulistis, truculentaque pelagi,
Et corpus evirastis Veneris nimio odio.
Hilarate hero citatis erroribus animum.
Mora tarda mente cedat: simul ite, sequimini
Phrygiam ad domum, Cybelles Phrygia ad nemora deæ: 20
Ubi cymbalum sonat vox, ubi tympana reboant,
Tibicen ubi canit Phryx curvo grave calamo,
Ubi capita Mænades vi jaciunt hederigeræ,

Ubi sacra sancta acutis ululatibus agitant,
Ubi suevit illa divæ volitare vaga cohors: 25
Quo nos decet citatis celerare tripudiis.
Simul hæc comitibus Atys cecinit notha mulier,
Thiasus repente linguis trepidantibus ululat,
Leve tympanum remugit, cava cymbala recrepant.
Viridem citus adit Idam properante pede chorus. 30
Furibunda simul anhelans vaga vadit animi egens,
Comitata tympano Atys, per opaca nemora dux,
Veluti juvenca vitans onus indomita jugi.
Rapidæ ducem sequuntur Gallæ properipedem.
Itaque ut domum Cybelles tetigere lassulæ, 35
Nimio e labore somnum capiunt sine Cerere.
Piger his labantes langore oculos sopor operit.
Abit in quiete molli rabidus furor animi.
Sed ubi oris aurei Sol radiantibus oculis
Lustravit æthera album, sola dura, mare ferum, 40
Pepulitque noctis umbras vegetis sonipedibus,
Ibi somnus excitum Atyn fugiens citus abiit:
Trepidantem eum excepit dea Pasithea sinu.
Ita de quiete molli rapida sine rabie
Simul ipsa pectore Atys sua facta revoluit, 45
Liquidaque mente vidit, sine queis, ubique foret,
Animo æstuante rursum reditum ad vada tetulit.
Ibi maria vasta visens lacrimantibus oculis,
Patriam adlocuta mœsta est ita voce miseriter:
Patria o mea creatrix, patria o mea genetrix, 50

Ego quam miser relinquens, dominos ut herifugæ
Famuli solent, ad Idæ tetuli nemora pedem:
Ut apud nivem, & ferarum gelida stabula forem,
Et ut omnia earum adirem, furibunda, latibula:
Ubinam, aut quibus locis te positam, patria, rear? 55
Cupit ipsa pupula ad te sibi dirigere aciem,
Rabie fera carens dum breve tempus animus est.
Egóne a mea remota hæc ferar in nemora domo?
Patria, bonis, amicis, genitoribus abero?
Abero foro, palæstra, stadio, & gymnasiis? 60
Miser ah miser, querendum est etiam atque etiam, anime.
Quod enim genus figuræ est, ego non quod habuerim?
Ego mulier, ego adolescens, ego ephebus, ego puer,
Ego gymnasii fui flos, ego eram decus olei.
Mihi januæ frequentes, mihi limina tepida, 65
Mihi floridis corollis redimita domus erat
Linquendum ubi esset orto mihi Sole cubiculum.
Egóne deûm ministra, & Cybeles famula ferar?
Ego Mænas, ego mei pars, ego vir sterilis ero?
Ego viridis algida Idæ nive amicta loca colam? 70
Ego vitam agam sub altis Phrygiæ columinibus,
Ubi cerva silvicultrix, ubi aper nemorivagus?
Jam jam dolet quod egi, jam jamque pœnitet.
Roseis ut huic labellis palans sonitus abît,
Geminas deorum ad aures nova nuntia referens,
Ibi juncta juga resolvens Cybele leonibus, 75
Lævumque pecoris hostem stimulans ita loquitur:

Agedum, inquit, age ferox, i *, face ut hinc furoribus,
Face ut hinc furoris ictu reditum in nemora ferat,
Mea libere nimis qui fugere imperia cupit: 80
Age, cæde terga cauda: tua verbera patere.
Face cuncta mugienti fremitu loca retonent.
Rutilam ferox torosa cervice quate jubam.
Ait hæc minax Cybelle, religatque juga manu.
Ferus ipse se se adhortans rapidum incitat animum: 85
Vadit, fremit, & refringit virgulta pede vago.
At ubi humida albicantis loca litoris adiit,
Tenerumque vidit Atyn prope marmora pelagi;
Facit impetum. ille demens fugit in nemora fera.
Ibi semper omne vitæ spatium famula fuit. 90
Dea, magna dea, Cybele, Didymi, dea, domina,
Procul a mea tuus sit furor omnis, hera, domo.
Alios age incitatos, alios age rabidos.

LXIII.

De Nuptiis Pelei & Thetidos.

PEliaco (141) quondam prognatæ vertice pinus
Dicuntur liquidas Neptuni nasse per undas
Phasidos ad fluctus, & fines Æetæos:
Quum lecti juvenes Argivæ robora pubis,
Auratam optantes Colchis avertere pellem, 5
Ausi sunt vada salsa cita decurrere puppi,
Cærula verrentes abiegnis æquora palmis:

Diva quibus retinens in summis urbibus arces,
Ipsa levi fecit volitantem flamine currum,
Pinea conjungens inflexæ texta carinæ. 10
Illa rudem cursu prima imbuit Amphitriten.
Quæ simul ac rostro ventosum proscidit æquor,
Tortaque remigio spumis incanuit unda,
Emersere feri candenti e gurgite vultus
Æquoreæ monstrum Nereides admirantes: 15
Illaque hautque alia viderunt luce marinas
Mortales oculi nudato corpore Nymphas
Nutricum tenus exstantes e gurgite cano.
Tum Thetidis Peleus incensus fertur amore,
Tum Thetis humanos non despexit Hymenæos, 20
Tum Thetidi pater ipse jugandum Pelea sensit.
O nimis optato sæclorum tempore nati
Heroes salvete, deûm genus, o bona mater:
Vos ego sæpe meo vos carmine compellabo.
Teque adeo, eximie tædis felicibus aucte, 25
Thessaliæ columen Peleu, quoi Juppiter ipse,
Ipse suos divûm genitor concessit amores.
Téne Thetis tenuit pulcherrima Neptunine?
Téne suam Thetys concessit ducere neptem?
Oceanusque, mari totum qui amplectitur orbem? 30
Quæ simul optatæ finito tempore luces
Ut venere, domum conventu tota frequentat
Thessalia. oppletur lætanti regia cœtu.
Dona ferunt: præ se declarant gaudia voltu.

Dese-

Deseritur Scyros: linquunt Phthiotica Tempe, 35
Cranonisque domos, ac mœnia Larissæa.
Pharsaliam coeunt, Pharsalia tecta frequentant.
Rura colit nemo, mollescunt colla juvencis.
Non humilis curvis purgatur vinea rastris:
Non glæbam prono convellit vomere taurus: 40
Non falx attenuat frondatorum arboris umbram.
Squalida desertis robigo infertur aratris.
Ipsius at sedes, quacumque opulenta recessit
Regia, fulgenti splendent auro atque argento.
Candet ebur soliis, collucent pocula mensæ. 45
Tota domus gaudet regali splendida gaza.
Pulvinar vero divæ geniale locatur
Sedibus in mediis, Indo quod dente politum
Tincta tegit roseo conchylî purpura fuco.
Hæc vestis priscis hominum variata figuris, 50
Heroum mira virtutes indicat arte.
Namque fluentisono prospectans litore Diæ
Thesea cedentem celeri cum classe tuetur
Indomitos in corde gerens Ariadna furores,
Nec dum etiam, se se quæ visit visere credit, 55
Utpote fallaci quæ tum primum excita somno
Desertam in sola miseram se cernit arena.
Immemor at juvenis fugiens pellit vada remis,
Irrita ventosæ linquens promissa procellæ.
Quem procul ex alga mœstis Minois ocellis, 60
Saxea ut effigies bacchantis, prospicit, evoe,

Prospicit, & magnis curarum fluctuat undis,
Non flavo retinens subtilem vertice mitram,
Non contecta levi velatum pectus amictu,
Non tereti strophio luctantes vincta papillas: 65
Omnia quæ toto delapsa e corpore passim
Ipsius ante pedes fluctus salis alludebant.
Sed neque tum mitræ, neque tum fluitantis amictus
Illa vicem curans, toto ex te pectore, Theseu,
Toto animo, tota pendebat perdita mente. 70
Ah misera, assiduis quam luctibus externavit
Spinosas Erycina serens in pectore curas.
Illa tempestate ferox & tempore Theseus
Egressus curvis e litoribus Piræi
Attigit injusti regis Cortynia templa. 75
Nam perhibent olim crudeli peste coactam
Androgeoneæ pœnas exsolvere cædis,
Electos juvenes, simul & decus innuptarum
Cecropiam solitam esse dapem dare Minotauro.
Queis angusta malis quum mœnia vexarentur, 80
Ipse suum Theseus pro caris corpus Athenis
Projicere optavit potius, quam talia Cretam
Funera Cecropiæ ne funera portarentur.
Atque ita nave levi nitens, ac lenibus auris
Magnanimum ad Minoa venit,sedesque superbas. 85
Hunc simul ac cupido conspexit lumine virgo
Regia, quam suaves exspirans castus odores
Lectulus, in molli complexu matris alebat:

Quales Eurotæ progignunt flumina myrtus,
Aurave distinctos educit verna colores: 90
Non prius ex illo flagrantia declinavit
Lumina, quam cuncto concepit pectore flammam
Funditus, atque imis exarsit tota medullis,
Heu misere exagitans immiti corde furores.
Sancte puer, curis hominum qui gaudia misces, 95
Quæque regis Golgos, quæque Idalium frondosam,
Qualibus incensam jactastis mente puellam
Fluctibus, in flavo sæpe hospite suspirantem!
Quantos illa tulit languenti corde timores!
Quantum sæpe magis fulgore expalluit auri! 100
Quum sævum cupiens contra contendere monstrum,
Aut mortem oppeteret Theseus, aut præmia laudis.
Non ingrata, tamen frustra, munuscula divis
Promittens, tacito suspendit vota labello.
Nam velut in summo quatientem brachia Tauro 105
Quercum, aut conigeram sudanti cortice pinum,
Indomitus turbo contorquens flamine robur
Eruit: illa procul radicitus exturbata
Prona cadit, lateque & cominus obvia frangens:
Sic domito sævum prostravit corpore Theseus, 110
Nequicquam vanis jactantem cornua ventis.
Inde pedem victor multa cum laude reflexit,
Errabunda regens tenui vestigia filo:
Ne labyrintheis e flexibus egredientem
Tecti frustraretur inobservabilis error. 115

Sed quid ego a primo digressus carmine, plura
Commemorem? ut linquens genitoris filia voltum,
Ut consanguineæ complexum, ut denique matris,
Quæ misera gnati misero deperdita leto,
Omnibus his Thesei dulcem præferret amorem? 120
Aut ut vecta ratis spumosa ad litora Diæ?
Aut ut eam tristi devinctam lumina somno
Liquerit immemori discedens pectore conjux?
Sæpe illam, perhibent, ardenti corde furentem
Clarisonas imo fudisse e pectore voces. 125
Ac tum præruptos tristem conscendere montes,
Unde aciem in pelagi vastos protenderet æstus:
Tum tremuli salis adversas procurrere in undas
Mollia nudatæ tollentem tegmina suræ:
Atque hæc extremis mœstam dixisse querelis, 130
Frigidulos udo singultus ore cientem:
Siccine me patriis avectam, perfide, ab oris,
Perfide, deserto liquisti in litore, Theseu?
Siccine discedens neglecto numine divûm
Immemor ah devota domum perjuria portas? 135
Nullane res potuit crudelis flectere mentis
Consilium? tibi nulla fuit clementia præsto?
Immite ut nostri vellet mitescere pectus?
At non hæc quondam nobis promissa dedisti
Voce: mihi non hoc miseræ sperare jubebas: 140
Sed connubia læta, sed optatos hymenæos.
Quæ cuncta aerii discerpunt irrita venti.

Jam jam nulla viro juranti femina credat,
Nulla viri speret sermones esse fideles:
Queis dum aliquid cupiens animus prægestit apisci, 145
Nil metuunt jurare, nihil promittere parcunt:
Sed simul ac cupidæ mentis satiata libido est,
Dicta nihil metuere, nihil perjuria curant.
Certe ego te in medio versantem turbine leti
Eripui, & potius germanum amittere crevi, 150
Quam tibi fallaci supremo in tempore deessem.
Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibusque
Præda, neque injecta tumulabor mortua terra.
Quænam te genuit sola sub rupe leæna?
Quod mare conceptum spumantibus exspuit undis? 155
Quæ Syrtis, quæ Scylla rapax, quæ vasta Charybdis,
Talia qui reddis pro dulci præmia vita?
Si tibi non cordi fuerant connubia nostra,
Sæva quod horrebas prisci præcepta parentis,
Attamen in vostras potuisti ducere sedes, 160
Quæ tibi jucundo famularer serva labore,
Candida permulcens liquidis vestigia lymphis,
Purpureave tuum consternens veste cubile.
Sed quid ego ignaris nequicquam conqueror auris
Externata malo, quæ nullis sensibus auctæ 165
Nec missas audire queunt, nec reddere voces?
Ille autem prope jam mediis versatur in undis,
Nec quisquam apparet vacua mortalis in alga.
Sic nimis insultans extremo tempore sæva

Fors etiam nostris invidit questubus aures. 170
Juppiter omnipotens, utinam ne tempore primo
Gnossia Cecropiæ tetigissent litora puppes:
Indomito nec dira ferens stipendia tauro
Perfidus in Cretam religasset navita funem:
Nec malus hic celans dulci crudelia forma 175
Consilia in nostris requiesset sedibus hospes.
Nam quo me referam? quali spe perdita nitar?
Idomeniósne petam montes? ah gurgite lato
Discernens Ponti truculentum ubi dividit æquor?
An patris auxilium sperem? quémne ipsa reliqui 180
Respersum juvenem fraterna cæde secuta?
Conjugis an fido consoler memet amore?
Quíne fugit lentos incurvans gurgite remos?
Præterea nullo (litus solum) insula tecto:
Nec patet egressus pelagi cingentibus undis. 185
Nulla fugæ ratio, nulla spes: omnia muta,
Omnia sunt deserta, ostentant omnia letum.
Non tamen ante mihi languescent lumina morte,
Nec prius a fesso secedent corpore sensus,
Quam justam a divis exposcam prodita multam, 190
Cælestumque fidem postrema comprecer hora.
Quare, facta virûm multantes vindice pœna
Eumenides, quibus anguino redimita capillo
Frons exspirantis præportat pectoris iras,
Huc huc adventate, meas audite querelas; 195
Quas ego, væ miseræ, extremis proferre medullis

Cogor inops, ardens, amenti cæca furore.
Quæ quoniam veræ nascuntur pectore ab imo,
Vos nolite pati nostrum vanescere luctum:
Sed quali solam Theseus me mente reliquit, 200
Tali mente, deæ, funestet seque suosque.
Has postquam mœsto profudit pectore voces,
Supplicium sævis exposcens anxia factis:
Annuit invicto cælestum numine rector,
Quo tunc & tellus, atque horrida contremuerunt 205
Æquora, concussitque micantia sidera mundus.
Ipse autem cæca mentem caligine Theseus
Consitus oblito dimisit pectore cuncta,
Quæ mandata prius constanti mente tenebat:
Dulcia nec mœsto sustollens signa parenti, 210
Sospitem Erechthèum se ostendit visere portum.
Namque ferunt, olim classi quum mœnia divæ
Linquentem gnatum, ventis concrederet Ægeus,
Talia complexum juveni mandata dedisse:
Gnate mihi longa jucundior unice vita, 215
Gnate, ego quem in dubios cogor dimittere casus,
Reddite in extremæ nuper mihi fine senectæ:
Quandoquidem fortuna mea, ac tua fervida virtus
Eripit invito mihi te, quoi languida nondum
Lumina sunt gnati cara saturata figura: 220
Non ego te gaudens lætanti pectore mittam,
Nec te ferre sinam fortunæ signa secundæ.
Sed primum multas expromam mente querelas,

Canitiem terra, atque infuso polvere fœdans;
Inde infecta vago suspendam lintea malo, 225
Nostros ut luctus, nostræque incendia mentis,
Carbasus obscurata dicet ferrugine Hibera.
Quod tibi si sancti concesserit incola Itoni,
Quæ nostrum genus, ac sedes defendere Erechthei
Annuit, ut tauri respergas sanguine dextram: 230
Tum vero facito, ut memori tibi condita corde
Hæc vigeant mandata, nec ulla obliteret ætas:
Ut simul ac nostros invisent lumina colles,
Funestam antemnæ deponant undique vestem,
Candidaque intorti sustollant vela rudentes: 235
Quamprimum cernens ut læta gaudia mente
Agnoscam, quum te reducem ætas prospera sistet.
Hæc mandata prius constanti mente tenentem
Thesea, ceu pulsæ ventorum flamine nubes
Aerium nivei montis, liquere, cacumen. 240
At pater, ut summa prospectum ex arce petebat,
Anxia in assiduos absumens lumina fletus:
Quum primum inflati conspexit lintea veli,
Præcipitem se se scopulorum e vertice jecit,
Amissum credens immiti Thesea fato. 245
Sic funesta domus ingressus tecta paterna
Morte, ferox Theseus, qualem Minoidi luctum
Obtulerat mente immemori, talem ipse recepit.
Quæ tamen adspectans cedentem mœsta carinam
Multiplices animo volvebat saucia curas. 250

At parte ex alia florens volitabat Iacchus,
Cum thiaso Satyrorum, & Nysigenis Silenis,
Te quærens, Ariadna, tuoque incensus amore:
Qui tum alacres passim lymphata mente furebant,
Evoe bacchantes evoe, capita inflectentes. 255
Horum pars tecta quatiebant cuspide thyrsos;
Pars e divolso raptabant membra juvenco;
Pars se se tortis serpentibus incingebant;
Pars obscura cavis celebrabant orgia cistis,
Orgia quæ frustra cupiunt audire profani. 260
Plangebant aliæ proceris tympana palmis,
Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant.
Multi raucisonos efflebant cornua bombos,
Barbaraque horribili stridebat tibia cantu.
Talibus amplifice vestis decorata figuris 265
Polvinar complexa suo velabat amictu.
Quæ postquam cupide spectando Thessala pubes
Expleta est, sanctis cœpit decedere divis.
Ac quali flatu placidum mare matutino
Horrificans Zephyrus proclivas incitat undas 270
Aurora exoriente vagi sub lumina Solis:
Quæ tarde primum clementi flamine pulsæ
Procedunt, leni & resonant plangore cachinni:
Post vento crescente magis magis increbrescunt,
Purpureaque procul nantes a luce refulgent: 275
Sic tum vestibuli linquentes regia tecta
Ad se quisque vago passim pede discedebant.

Quorum post abitum, princeps e vertice Pelii
Advenit Chiron portans silvestria dona.
Nam quotcumque ferunt campi, quos Thessala magnis 280
Montibus ora creat, quos propter fluminis undas
Aura parit flores tepidi fœcunda Favonii,
Hos indistinctis plexos tulit ipse corollis,
Queis permulsa domus jucundo risit odore.
Confestim Peneos adest. viridantia Tempe, 285
Tempe, quæ silvæ cingunt superimpendentes,
Xyniasi & linquens Doris celebranda choreis
Bœbiados. Namque ille tulit radicitus altas
Fagos, ac recto proceras stipite laurus,
Non sine lætanti platano, fletaque sorore 290
Flammati Phaetontis, & aeria cupressu:
Hæc circum sedes late contexta locavit,
Vestibulum ut molli velatum fronde vireret.
Post hunc consequitur solerti corde Prometheus,
Extenuata gerens veteris vestigia pœnæ: 295
Quam quondam silici restrictus membra catena
Persolvit, pendens e verticibus præruptis.
Inde pater divûm sancta cum conjuge, natisque
Advenit cælo, te solum, Phœbe, relinquens,
Unigenamque simul cultricem montibus Idri. 300
Pelea nam tecum pariter soror aspernata est,
Nec Thetidis tædas voluit celebrare jugales.
Qui postquam niveos flexerunt sedibus artus,
Largæ multiplici constructæ sunt dape mensæ.

Quum interea infirmo quatientes corpora motu, 305
Veridicos Parcæ cœperunt edere cantus.
His corpus tremulum complectens undique quercus,
Candida purpurea quam Tyro incinxerat ora.
Ambrosio niveæ residebant vertice vittæ,
Æternumque manus carpebant rite laborem. 310
Læva colum molli lana retinebat amictum,
Dextera tum leviter deducens fila supinis
Formabat digitis: tum prono in pollice torquens
Libratum tereti versabat turbine fusum:
Atque ita decerpens æquabat semper opus dens, 315
Laneaque aridulis hærebant morsa labellis,
Quæ prius in leni fuerant exstantia filo.
Ante pedes autem candentis mollia lanæ
Vellera virgati custodibant calathisci.
Hæ tum clarisona pellentes vellera voce, 320
Talia divino fuderunt carmine fata,
Carmine, perfidiæ quod post nulla arguet ætas.
O decus eximium magnis virtutibus augens,
Emathiæ tutamen opis, clarissime nato:
Accipe, quod læta tibi pandunt luce sorores 325
Veridicum oraclum, serves quæ fata sequuntur.
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Adveniet tibi jam portans optata maritis
Hesperus: adveniet fausto cum sidere conjux,
Quæ tibi flexanimo mentem perfundat amore, 330
Languidulosque paret tecum conjungere somnos,

Lævia substernens robusto brachia collo.
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
(Nulla domus tales umquam contexit amores:
Nullus amor tali conjunxit fœdere amantes, 335
Qualis adest Thetidi, qualis concordia Peleo.
Currite ducentes subtemina, currite fusi)
Nascetur vobis expers terroris Achilles,
Hostibus haud tergo, sed forti pectore notus:
Qui persæpe vago victor certamine cursus 340
Flammea prævortet celeris vestigia cervæ.
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Non illi quisquam bello se conferet heros,
Quum Phrygii Teucro manabunt sanguine rivi,
Troicaque obsidens longinquo mœnia bello 345
Perjuri Pelopis vastabit tertius heres.
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Illius egregias virtutes, claraque facta
Sæpe fatebuntur gnatorum in funere matres:
Quum in cinerem canos solvent a vertice crines, 350
Putridaque infirmis variabunt pectora palmis.
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Namque velut densas prosternens messor aristas,
Sole sub ardenti flaventia demetit arva:
Trojugenûm infesto prosternet corpora ferro. 355
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Testis erit magnis virtutibus unda Scamandri,
Quæ passim rapido diffunditur Hellesponto:

Quojus iter cæsis angustans corporum acervis,
Alta tepefaciet permista flumina cæde. 360
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Denique testis erit morti quoque reddita præda:
Quum teres excelso coacervatum aggere bustum
Excipiet niveos perculsæ virginis artus.
Currite ducentes subtemina, currite fusi. 365
Nam simul ac fessis dederit Fors copiam Achivis
Urbis Dardaniæ Neptunia solvere vincla:
Alta Polyxenia madefient cæde sepulcra.
Quæ, velut ancipiti succumbens victima ferro,
Projiciet truncum submisso poplite corpus. 370
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Quare agite optatos animi conjungite amores.
Accipiat conjux felici fœdere divam,
Dedatur cupido jamdudum sponsa marito.
Currite ducentes subtemina, currite fusi. 375
Non illam nutrix orienti luce revisens,
Hesterno collum poterit circumdare filo.
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Anxia nec mater discordis mœsta puellæ
Secubitu, caros mittet sperare nepotes. 380
Currite ducentes subtemina, currite fusi.
Talia præfantes quondam, felicia Pelei
Carmina divino cecinerunt omine Parcæ.
Præsentes namque ante domos invisere castas
Heroum, & se se mortali ostendere cœtu 385

Cælicolæ, nondum spreta pietate, solebant.
Sæpe pater divûm templo in fulgente revisens,
Annua quum festis venissent sacra diebus,
Conspexit terra centum procurrere currus.
Sæpe vagus Liber Parnassi vertice summo 390
Thyadas effusis evantes crinibus egit:
Quum Delphi tota certatim ex urbe ruentes
Acciperent læti divum spumantibus aris.
Sæpe in letifero belli certamine Mavors,
Aut rapidi Tritonis hera, aut Rhamnusia virgo 395
Armatas hominum est præsens hortata catervas.
Sed postquam tellus scelere est imbuta nefando,
Justitiamque omnes cupida de mente fugarunt:
Perfudère manus fraterno sanguine fratres:
Destitit exstinctos natus lugere parentes: 400
'Optavit genitor primævi funera nati,
Liber ut innuptæ poteretur flore novercæ:
Ignaro mater substernens se impia nato
Impia non verita est divos scelerare parentes:
Omnia fanda, nefanda malo permista furore 405
Justificam nobis mentem avertère deorum.
Quare nec tales dignantur visere cœtus,
Nec se contingi patiuntur lumine claro.

LXIV.

Excusat se Hortalo, quod elegiam de Coma Berenicis, quam de Callimacho verterat, non antea miserit ob fraternæ mortis mœrorem.

ETsi me (142) assiduo confectum cura dolore
Sevocat a doctis, Hortale, virginibus:
Nec potis est dulces Musarum expromere fœtus
Mens animi: tantis fluctuat ipsa malis:
(Namque mei nuper Lethæo gurgite fratris 5
Pallidulum manans alluit unda pedem.
Troia Rhœteo quem subter litore tellus
Ereptum nostris obterit ex oculis.
(Alloquar? audieróne umquam tua facta loquentem?)
Numquam ego te, vita frater amabilior, 10
Aspiciam posthac? at certe semper amabo,
Semper mœsta tua carmina morte canam.
Qualia sub densis ramorum concinit umbris
Daulias, absumti fata gemens Ityli.)
Sed tamen in tantis mœroribus, Hortale, mitto 15
Hæc excerpta tibi carmina Battiadæ:
Ne tua dicta vagis nequicquam credita ventis
Effluxisse meo forte putes animo,
Ut missum sponsi furtivo munere malum
Procurrit casto virginis e gremio, 20
Quod miseræ oblitæ molli sub veste locatum,

Dum adventu matris prosilit, excutitur,
Atque illud prono præceps agitur decursu:
Huic manat tristi conscius ore rubor.

LXV.

Coma Berenices inter sidera translata.

OMnia qui (143) magni dispexit lumina mundi,
Qui stellarum ortus comperit, atque obitus:
Flammeus ut rapidi Solis nitor obscuretur,
Ut cedant certis sidera temporibus,
Ut Triviam furtim sub Latmia saxa relegans, 5
Dulcis amor gyro devocet aerio:
Idem me ille Conon cælesti in lumine vidit
E Bereniceo vertice cæsariem
Fulgentem clare: quam multis illa deorum,
Lævia protendens brachia, pollicita est; 10
Qua rex tempestate novo auctus hymenæo
Vastatum fines iverat Assyrios,
Dulcia nocturnæ portans vestigia rixæ,
Quam de virgineis gesserat exuviis.
Estne novis nuptis odio Venus? anne parentum 15
Frustrantur falsis gaudia lacrimulis,
Ubertim thalami quas intra limina fundunt?
Non, ita me divi, vera gemunt, juverint.
Id mea me multis docuit regina querelis,
Invisente novo prœlia torva viro. 20

Et

Et tu vero orbum luxti deserta cubile,
Et fratris cari flebile discidium,
Quum penitus mœstas exedit cura medullas;
Ut tibi tunc toto pectore sollicitæ
Sensibus e rectis mens excidit! at te ego certe 25
Cognoram a parva virgine magnanimam.
Anne bonum oblita es facinus, quod regium adepta es
Conjugium, quod non fortior ausit alis?
Sed tum mœsta virum mittens, quæ verba locuta es?
Juppiter, ut trîsti lumina sæpe manu! 30
Quis te mutavit tantus deus? an quod amantes
Non longe a caro corpore abesse volunt?
At quæ ibi, proh, cunctis pro dulci conjuge divis
Non sine taurino sanguine pollicita es,
Si reditum tetulisset! Is haut in tempore longo 35
Captam Asiam Ægypti finibus addiderat.
Queis ego pro factis cælesti reddita cœtu
Pristina vota novo munere dissoluo.
Invita, o regina, tuo de vertice cessi,
Invita. adjuro teque, tuumque caput, 40
Digna ferat, quod si quis inaniter adjurarit.
Sed qui se ferro postulet esse parem?
Ille quoque eversus mons est quem maximum in oris
Progenies Thiæ clara supervehitur:
Quum Medi peperere novum mare: quumque juventus 45
Per medium classi barbara navit Athon.
Quid facient crines, quum ferro talia cedant?

Juppiter ut Χαλίβων omne genus pereat!
Et qui principio sub terra quærere venas
Institit, ac ferri fingere duritiem. 50
Abjunctæ paullo ante comæ mea fata sorores
Lugebant, quum se Memnonis Æthiopis
Unigena impellens nutantibus aera pennis
Obtulit Arsinoes Chloridos ales equus.
Isque per ætherias me tollens advolat umbras, 55
Et Veneris casto conlocat in gremio.
Ipsa suum Zephyritis eo famulum legarat,
Grata Canopîis in loca litoribus,
Sidere ibi vario ne solum in lumine cæli,
Ex Ariadneis aurea temporibus 60
Fixa corona foret: sed nos quoque fulgeremus
Devotæ flavi verticis exuviæ.
Uvidulum a fluctu cedentem ad templa deûm me
Sidus in antiquis diva novum posuit.
Virginis & sævi contingens namque Leonis 65
Lumina, Callisto justa Lycaonida,
Vertor in occasum tardum dux ante Booten,
Qui vix sero alto mergitur Oceano.
Sed quamquam me nocte premunt vestigia divûm,
Luce autem canæ Tethyi restituor: 70
(Pace tua fari hæc liceat, Rhamnusia virgo;
Namque ego non ullo vera timore tegam,
Non si me infestis discerpant sidera dictis,
Condita quin vere pectoris evoluam)

Non his tam lætor rebus, quam me abfore semper, 75
  Abfore me a dominæ vertice discrucior.
Quîcum ego, quum virgo quondam fuit, omnibus expers
  Unguentis, murrhæ millia multa bibi.
Nunc vos, optato quæ junxit lumine tæda
  Non post unanimis, corpora, conjugibus; 80
Tradite, nudantes rejecta veste papillas,
  Quæ jucunda mihi munera libet onyx:
Voster onyx, casto petitis quæ jura cubili.
  Sed quæ se impuro dedit adulterio,
Illius ah mala dona levis bibat irrita polvis. 85
  Namque ego ab indignis præmia nulla peto.
Sic magis, o nuptæ, semper concordia vostras,
  Semper amor sedes incolat assiduus.
Tu vero, regina, tuens quum sidera, divam
  Placabis festis luminibus Venerem; 90
Unguinis expertem non siveris esse: tuam me,
  Sed potius largis effice muneribus.
Sidera cur iterent? utinam coma regia fiam!
  Proximus Hydrochoi fulgeret Oarion.

LXVI.

Infamis cujusdam mulieris Januam secum colloquentem, & suæ Dominæ flagitia narrantem inducit.

CATULLUS.

O Dulci (144) jucunda viro, jucunda parenti,
Salve, teque bona Juppiter auctet ope,
Janua: quam Balbo dicunt servisse benigne
Olim, quum sedes ipse senex tenuit:
Quamque ferunt rursus voto servisse maligno, 5
Postquam es porrecto facta marita sene.
Dic agedum nobis, quare mutata feraris
In dominum veterem deseruisse fidem.

JANUA.

Non, ita Cæcilio placeam, quoi tradita nunc sum,
Culpa mea est, quamquam dicitur esse mea. 10
Nec peccatum a me quisquam pote dicere quicquam.
Verum isti populo Janua quid faciat?
Qui quacumque aliquid reperitur non bene factum,
Ad me omnes clamant: Janua, culpa tua est.

CATULLUS.

Non istuc satis est uno te dicere verbo: 15
Sed facere, ut quivis sentiat, & videat,

JANUA.

Quî possum? nemo quærit, nec scire laborat.

CATULLUS.

Nos volumus: nobis dicere ne dubita.

JANUA.

Primum igitur, virgo quod fertur tradita nobis,
  Falsum est. non quî illam vir prior attigerit, 20
Languidior tenera cui pendens sicula beta
  Numquam se mediam sustulit ad tunicam:
Sed pater illius nati violasse cubile
  Dicitur, & miseram conscelerasse domum.
Sive quod impia mens cæco flagrabat amore: 25
  Seu quod iners sterili semine natus erat;
Quærendumque nec unde foret nervosius illud,
  Quod posset zonam solvere virgineam.

CATULLUS.

Egregium narras mira pietate parentem,
  Qui ipse sui nati minxerit in gremium. 30

JANUA.

Atqui non solum hoc se dicit cognitum habere
  Brixia Cycneæ supposita speculæ:
(Flavus quam molli percurrit flumine Mela:)

(Brixia Veronæ mater amata meæ:)
Sed de Postumio, & Cornelî narrat amore, 35
Cum quibus illa malum fecit adulterium.
Dixerit hîc aliquis: Quî tu isthæc, Janua, nosti,
Quoi numquam domini limine abesse licet,
Nec populum auscultare: sed huic suffixa tigillo
Tantum operire soles, aut aperire domum? 40
Sæpe illam audivi furtiva voce loquentem
Solam Cæciliis hæc sua flagitia,
Nomine dicentem quos diximus: utpote quæ mî
Speret nec linguam esse, nec auriculam.
Præterea addebat quemdam, quem dicere nolo 45
Nomine, ne tollat rubra supercilia.
Longus homo est, magnas quoi lites intulit olim
Falsum mendaci ventre puerperium.

LXVII.

Excusat se Manlio, quod ea quæ poscit ille non præstet: luget fratris mortem, & Manlii erga se beneficia prædicat.

QUod mihi (145) fortuna, casuque oppressus acerbo
Conscriptum hoc lacrimis mittis epistolium:
Naufragum ut ejectum spumantibus æquoris undis
Sublevem, & a mortis limine restituam:
Quem neque sancta Venus molli requiescere somno 5
Desertum in lecto cœlibe perpetitur:

Nec veterum dulci scriptorum carmine Musæ
  Oblectant, quum mens anxia pervigilat:
Id gratum est mihi, me quoniam tibi ducis amicum,
  Muneraque & Musarum hinc petis, & Veneris. 10
Sed, tibi ne mea sint ignota incommoda, Manli,
  Neu me odisse putes hospitis officium:
Accipe queis merser fortunæ fluctibus ipse,
  Ne amplius a misero dona beata petas.
Tempore quo primum vestis mihi tradita pura est, 15
  Jucundum quum ætas florida ver ageret,
Multa satis lusi: non est dea nescia nostri
  Quæ dulcem curis miscet amaritiem.
Sed totum hoc studium luctu fraterna mihi mors
  Abscidit. o misero frater ademte mihi! 20
Tu mea tu moriens fregisti commoda, frater.
  Tecum una tota est nostra sepulta domus.
Omnia tecum una perierunt gaudia nostra,
  Quæ tuus in vita dulcis alebat amor.
Quojus ego interitu tota de mente fugavi 25
  Hæc studia, atque omnes delicias animi.
Quare, quod scribis, Veronæ turpe Catullo
  Esse: quod hic quisquis de meliore nota
Frigida deserto tepefecit membra cubili;
  Id, Manli, non est turpe: magis miserum est. 30
Ignosces igitur, si, quæ mihi luctus ademit,
  Hæc tibi non tribuo munera, quum nequeo.
Nam quod scriptorum non magna est copia apud me;

Hoc fit, quod Romæ vivimus: illa domus,
Illa mihi sedes, illic mea carpitur ætas: 35
Huc una ex multis capsula me sequitur.
Quod quum ita sit, nolim statuas, me mente maligna
Id facere, aut animo non satis ingenuo,
Quod tibi non utriusque petenti copia factà est.
Ultro ego deferrem, copia si qua foret. 40
Non possum reticere, deæ, qua Manlius in re
Juverit, aut quantis juverit officiis;
Ne fugiens sæclis obliviscentibus ætas
Illius hoc cæca nocte tegat studium.
Sed dicam vobis. vos porro dicite multis 45
Millibus, & facite hæc charta loquatur anus.

* * * * * * * *

Notescatque magis mortuus, atque magis:
Ne tenuem texens sublimis aranea telam,
In deserto Auli nomine opus faciat. 50
Nam mihi quam dederit duplex Amathusia curam,
Scitis, & in quo me torruerit genere:
Quum tantum arderem, quantum Trinacria rupes,
Lymphaque in Œtæis Malia Thermopylis,
Mœsta neque assiduo tabescere lumina fletu 55
Cessarent, tristique imbre madere genæ.
Qualis in aerii pellucens vertice montis
Rivus, muscoso prosilit e lapide.
Qui quum de prona præceps est valle volutus,

Per medium densi transit iter populi, 60
Dulce viatori lasso in sudore levamen,
Quum gravis exustos æstus hiulcat agros:
Ac velut in nigro jactatis turbine nautis
Lenius aspirans aura secunda venit,
Jam prece Pollucis, jam Castoris implorata: 65
Tale fuit nobis Manlius auxilium.
Is clausum lato patefecit limite campum,
Isque domum nobis, isque dedit dominam:
Ad quam communes exerceremus amores;
Quo mea se molli candida diva pede 70
Intulit, & trito fulgentem in limine plantam
Innixa arguta constituit solea:
Conjugis ut quondam flagrans advenit amore,
Protesilaeam Laodamia domum
Inceptam frustra, nondum quum sanguine sacro 75
Hostia cælestes pacificasset heros.
Nil mihi tam valde placeat, Rhamnusia virgo,
Quod temere invitis suscipiatur heris.
Quam jejuna pium desideret ara cruorem,
Docta est amisso Laodamia viro, 80
Conjugis ante coacta novi dimittere collum,
Quam veniens una atque altera rursus hiems
Noctibus in longis avidum saturasset amorem,
Posset ut abrupto vivere conjugio.
Quod scibant Parcæ non longo tempore abesse, 85
Si miles muros isset ad Iliacos:

Nam tum Helenæ raptu primores Argivorum
   Cœperat ad se se Troja ciere viros:
Troja nefas, commune sepulcrum Asiæ, Europæque,
   Troja virûm & virtutum omnium acerba cinis. 90
Quæmet & id nostro letum miserabile fratri
   Attulit. hei misero frater ademte mihi!
Hei misero fratri jucundum lumen ademtum!
   Tecum una tota est nostra sepulta domus.
Omnia tecum una perierunt gaudia nostra, 95
   Quæ tuus in vita dulcis alebat amor.
Quem nunc tam longe non inter nota sepulcra,
   Nec prope cognatos compositum cineres,
Sed Troja obscœna, Troja infelice sepultum
   Detinet extremo terra aliena solo. 100
Ad quam tum properans fertur *simul* undique pubes
   Græca penetrales deseruisse focos:
Ne Paris abducta gavisus libera mœcha
   Otia pacato degeret in thalamo.
Quo tibi tum casu, pulcherrima Laodamia, 105
   Ereptum est vita dulcius atque anima
Conjugium. tanto te absorbens vortice amoris
   Æstus in abruptum detulerat barathrum:
Quale ferunt Graji Pheneum prope Cylleneum
   Siccari emulsa pingue palude solum, 110
Quod quondam cæsis montis fodisse medullis
   Audet falsiparens Amphitryoniades:
Tempore quo certa Stymphalia monstra sagitta

Perculit, imperio deterioris heri:
Pluribus ut cæli tereretur janua divis, 115
Hebe nec longa virginitate foret.
Sed tuus altus amor barathro fuit altior illo,
Quod divum domitum ferre jugum docuit.
Nam neque tam carum confecto ætate parenti
Una caput seri nata nepotis alit: 120
Qui quum, divitiis vix tandem inventus avitis,
Nomen testatas intulit in tabulas,
Impia derisi gentilis gaudia tollens,
Suscitat a cano volturium capite;
Nec tantum niveo gavisa est pulla columbo 125
Compar, quæ multo dicitur improbius
Oscula mordenti semper decerpere rostro;
Quamquam præcipue multivola est mulier.
Sed tu olim magnos vicisti sola furores,
Ut semel es flavo conciliata viro. 130
Aut nihil, aut paullo quoi tum concedere digna
Lux mea se nostrum contulit in gremium.
Quam circumcursans hinc illinc sæpe Cupido
Fulgebat crocina candidus in tunica.
Quæ tamenetsi uno non est contenta Catullo, 135
Rara verecundæ furta feremus heræ:
Ne nimium simus stultorum more molesti.
Sæpe etiam Juno maxima cælicolûm
Conjugis in culpa flagravit cottidiana,
Noscens omnivoli plurima furta Jovis. 140

Atqui nec divis homines componier æquum est.
  Ingratum tremuli tolle parentis onus.
Nec tamen illa mihi dextra deducta paterna
  Fragrantem Assyrio venit odore domum:
Sed furtiva dedit mira munuscula nocte, 145
  Ipsius ex ipso demta viri gremio.
Quare illud satis est, si nobis is datur unis,
  Quem lapide illa diem candidiore notat.
Hoc tibi, quod potui, confectum carmine munus
  Pro multis aliis redditur officiis: 150
Ne vostrum scabra tangat robigine nomen
  Hæc atque illa dies, atque alia, atque alia.
Huc addent divi quamplurima, quæ Themis olim
  Antiquis solita est munera ferre piis.
Sitis felices & tu simul, & tua vita, 155
  Et domus, ipse in qua lusimus & domina:
Et qui principio nobis terram dedit, auctore
  A quo sunt primo omnia nata bona:
Et longe ante omnes, mihi quæ me carior ipso est,
  Lux mea: qua viva vivere dulce mihi est. 160

LXVIII.

Fœdam Rufi graveolentiam irridet.

NOLI admirari, quare tibi femina nulla,
  Rufe, velit tenerum supposuisse femur:
Non si illam raræ labefactes munere vestis,

Aut pelluciduli deliciis lapidis.
Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur 5
Valle sub alarum trux habitare (146) caper.
Hunc metuunt omnes: neque mirum;nam mala valde est
Bestia, nec quîcum bella puella cubet.
Quare aut crudelem nasorum interfice pestem;
Aut admirari desine, cur fugiunt. 10

LXIX.

Lesbiæ & feminarum omnium levitatem suggillat.

NUlli se dicit mulier mea nubere malle,
Quam mihi: non si se Juppiter ipse petat.
Dicit: Sed mulier cupido quod dicit amanti,
In vento, & rapida scribere oportet aqua.

LXX.

Solatur Virronem iratum rivali suo, utrumque salse irridens.

SI quoi, Virro, bono sacer alarum obstitit hircus,
Aut si quem merito tarda podagra secat:
Æmulus iste tuus, qui vostrum exercet amorem (147),
Mirifice est, ac tu, nactus utrumque malum.
Nam quoties futuit, toties ulciscitur ambos, 5
Illam affligit odore, ipse perit podagra.

LXXI.

In Lesbiam infidelem sibi.

DIcebas quondam, solum te nosse Catullum,
 Lesbia: nec, præ me, velle tenere Jovem.
Dilexi tum te, non tantum ut vulgus amicam;
 Sed pater ut gnatos diligit & generos.
Nunc te cognovi. quare, etsi impensius uror, 5
 Multo mî tamen es vilior & levior.
Quî potis est? inquis. Quod amantem injuria talis
 Cogit amare magis, sed bene velle (148) minus.

LXXII.

In Amicum suum beneficiorum immemorem & ingratum.

DEsine de quoquam quicquam bene velle mereri,
 Aut aliquem fieri posse putare pium.
Omnia sunt ingrata: nihil fecisse (149) benigne est:
 Immo etiam tædet, statque magisque magis.
Væ mihi, quem nemo gravius nec acerbius urget, 5
 Quam modo qui me unum atque unicum amicum habuit.

LXXIII.

In Gellium patruo suo silentium flagitio indicentem.

GEllius audierat, patruum objurgare solere,
Si quis delicias diceret, aut faceret.
Hoc ne ipsi accideret, patrui perdepsuit ipsam
Uxorem, & patruum reddidit Harpocratem (150).
Quod voluit, fecit: nam, quamvis irrumet ipsum 5
Nunc patruum, verbum non faciet patruus.

LXXIV.

In Lesbiam fœdifragam, & adhuc amatam sibi.

NUlla potest mulier tantum se dicere amatam
Vere, quantum a me, Lesbia, amata, mea, es.
Nulla fides ullo fuit umquam fœdere tanta,
Quanta in amore tuo ex parte reperta mea est.
Nunc est mens adducta tua mea, Lesbia, culpa, 5
Atque ita se officio perdidit (151) ipsa pio:
Ut jam nec bene velle queam tibi, si optima fias,
Nec desistere amare, omnia si facias.

LXXV.

Beneficia a se in ingratam Lesbiam collata generatim memorat, deosque ut se ab hoc amore liberent, anxie precatur.

SI qua recordanti benefacta priora voluptas
Est homini, quum se cogitat esse pium:
Nec sanctam violasse fidem, nec fœdere in ullo
Divûm ad fallendos numine abusum homines:
Multa parata manent in longa ætate, Catulle, 5
Ex hoc ingrato gaudia (152) amore tibi.
Nam quæcumque homines bene quoiquam aut dicere possunt,
Aut facere: hæc a te dictaque factaque sunt.
Omnia quæ ingratæ perierunt credita menti.
Quare jam te cur amplius excrucies? 10
Quin tu animum offirmas, atque istinc usque reducis,
Et, diis invitis, desinis esse miser?
Difficile est, longum subito deponere amorem.
Difficile est: verum hoc qualubet, efficias.
Una salus hæc est, hoc est tibi pervincendum. 15
Hoc facito sive id non pote, sive pote.
O dii, si vostrum est misereri, aut si quibus umquam
Extrema jam ipsa in morte tulistis opem:
Me miserum aspicite: &, si vitam puriter egi,
Eripite hanc pestem perniciemque mihi: 20
Quæ

Quæ mihi subrepens imos, ut torpor, in artus,
Expulit ex omni pectore lætitias.
Non jam illud quæro, contra ut me diligat illa,
Aut, quod non potis est, esse pudica velit:
Ipse valere opto, & tætrum hunc deponere morbum. 25
O dii, reddite mî hoc pro pietate mea.

LXXVI.

In Rufum violata amicitia ad Lesbiam accedentem.

RUfe, mihi frustra ac nequicquam credite amice,
(Frustra? immo magno cum pretio atque malo)
Siccine subrepsti mî, atque intestina perurens
Mî misero, eripuisti omnia nostra bona?
Eripuisti. heu heu nostræ crudele venenum 5
Vitæ, heu heu nostræ pestis amicitiæ.

LXXVII.

Ignominiam Galli describit, ut injuriam illatam sibi ulciscatur.

GAllus habet fratres, quorum est lepidissima conjux
Alterius, lepidus filius alterius.
Gallus homo est bellus: nam dulces jungit amores,
Cum puero ut bello bella puella cubet.
Gallus homo est stultus, nec se videt esse maritum, 5
Qui patruus patrui (153) monstret adulterium.

Sed nunc id doleo, quod puræ impura puellæ
Suavia conjunxit spurca saliva tua.
Verum id non impune feres: nam te omnia sæcla
Noscent; &, qui sis, fama loquetur anus. 10

LXXVIII.

Insectatur Lesbium jactantem se a Lesbia Catullo præferri.

LEsbius est pulcher: quidni? quem Lesbia malit,
Quam te cum tota gente, Catulle, tua?
Sed tamen hic pulcher vendat cum gente Catullum,
Si tria notorum (154) suavia repererit.

LXXIX.

In Gellium summæ nequitiæ deditum.

QUid dicam, Gelli, quare rosea ista labella
Hiberna fiant candidiora nive
Mane domo quum exis & quum te octava quiete
E molli longo suscitat hora die?
Nescio quid certe est. An vere fama susurrat, 5
Grandia te medii tenta vorare viri?
Sic certe: clamant Victoris rupta miselli
Ilia, & emulso labra notata sero.

LXXX.

Irridet Juventium, quod se postbabito fœdo cuidam homini adhæreret.

NEmóne in tanto potuit populo esse, Juventi,
Bellus homo, quem tu diligere inciperes,
Præterquam iste tuus moribunda (155) a sede Pisauri
Hospes, inaurata pallidior statua,
Qui tibi nunc cordi est, quem tu præponere nobis 5
Audes? Ah nescis, quod facinus facias.

LXXXI.

Quintium orat, ut abstineat ab amica sua.

QUinti, si tibi vis oculos debere Catullum,
Aut aliud, si quid carius est oculis;
Eripere ei noli, multo quod carius illi
Est oculis, si quid carius est oculis.

LXXXII.

In maritum Lesbiæ putantem Catullum ab illa odio haberi.

LEsbia mî præsente viro mala plurima dicit.
Hoc illi fatuo maxima lætitia est.
Mule (156), nihil sentis. si nostri oblita taceret,

Sana esset. quod nunc gannit, & obloquitur,
Non solum meminit: sed, quæ multo acrior est res, 5
Irata est: hoc est uritur, & loquitur.

LXXXIII.

In Arrium adspiratione gravi utentem in pronuntiando.

CHommoda dicebat, si quando commoda vellet
Dicere, & *hinsidias* Arrius insidias:
Et tum mirifice sperabat se esse locutum,
Quum quantum poterat, dixerat *hinsidias*.
Credo sic mater, sic liber avunculus ejus, 5
Sic maternus avus dixerit, atque avia.
Hoc misso in Syriam, requierant omnibus aures,
Audibant eadem hæc leniter (157), & leviter.
Nec sibi postilla metuebant talia verba;
Quum subito adfertur nuntius horribilis: 10
Ionios fluctus, postquam illuc Arrius isset,
Jam non Ionios esse, sed *Hionios*.

LXXXIV.

Ait duo se contraria experiri.

ODi, & amo. quare id faciam, fortasse requiris.
Nescio: sed fieri sentio, & excrucior.

LXXXV.

De forma Quintiæ & Lesbiæ.

QUintia formosa est multis: mihi candida, longa,
Recta est. hoc ego: sic singula confiteor.
Totum illud, FORMOSA (158), nego. nam nulla venustas,
Nulla in tam magno est corpore mica salis.
Lesbia formosa est: quæ cum pulcherrima tota est, 5
Tum omnibus una omnes surripuit Veneres.

LXXXVI.

Carpit Gellium effrenis & extremæ libidinis hominem.

QUid facit is, Gelli, qui cum matre atque sorore
Prurit, & abjectis pervigilat tunicis?
Quid facit is patruum qui non sinit esse maritum?
Ecquid scis quantum suscipiat sceleris?
Suscipit, o Gelli, quantum non ultima Tethys, 5
Non genitor Nympharum abluit Oceanus.
Nam nihil est quicquam sceleris quo prodeat ultra:
Non si demisso se ipse voret capite.

LXXXVII.

In eumdem Gellium.

GEllius est tenuis. quidni? cui tam bona mater,
Tamque valens vivat, tamque venusta soror,
Tamque bonus patruus, tamque omnia plena puellis
Cognatis. quare is desinat esse macer?
Qui ut nihil attingat nisi quod fas tangere non est; 5
Quantumvis quare sit macer, invenies.

LXXXVIII.

Magum ex Gellio nasciturum ait juxta fabulas Persarum.

NAscatur Magus (159) ex Gellî matrisque nefando
Conjugio, & discat Persicum haruspicium.
Nam Magus ex matre & gnato gignatur oportet,
(Si vera est Persarum impia religio)
Gnatus ut accepto veneretur carmine divos 5
Omentum in flamma pingue liquefaciens.

LXXXIX.

In eumdem Gellium sibi a Lesbia minime temperantem.

NON ideo, Gelli, sperabam te mihi fidum
 In misero hoc nostro hoc perdito amore fore:
Quod te cognossem bene, constantemque putarem,
 Aut posse a turpi mentem inhibere probro (160):
Sed quod nec matrem, nec germanam esse videbam 5
 Hanc tibi, cujus me magnus edebat amor.
Et quamvis tecum multo conjungerer usu,
 Non satis id caussæ credideram esse tibi.
Tu satis id duxti. tantum tibi gaudium in omni
 Culpa est in quacumque est aliquid sceleris! 10

XC.

Unde arguat se amari a Lesbia.

LEsbia mî dicit semper male, nec tacet umquam
 De me: Lesbia me, dispeream, nisi amat.
Quo signo? quasi non totidem mox deprecer illi
 Assidue: verum dispeream, nisi amo.

XCI.

In C. Julium Cæsarem, a quo se contemni nihili pendet.

NIL nimium studeo, Cæsar, tibi velle placere,
Nec scire utrum sis albus (161), an ater homo.

XCII.

In flagitiosum quemdam sua facinora jocose excusantem.

MEntula mœchatur: mœchatur mentula certe.
Hoc est quod dicunt: Ipsa olera olla (162) legit.

XCIII.

Elaboratum Cinnæ poema victurum ait; malos & quilibet effutientes poetas Hortensium & Volusium brevi perituros.

ZMyrna(163) mei Cinnæ nonam post denique messem
Quam cœpta est, nonamque edita post hiemem,
Millia quum interea quingenta Hortensius uno
* * * * * *
* * cavas barathri penitus mittetur ad undas. 5
Zmyrnam incana diu sæcula pervoluent.
At Volusî Annales Aduam morientur ad ipsum,

Et laxas scombris sæpe dabunt tunicas.
Parva mei mihi sunt cordi monimenta * *
At populus tumido gaudeat Antimacho. 10

XCIV.

Ad Calvum oratorem & poetam eximium amicæ obitum versibus lugentem.

SI quicquam mutis gratum acceptumve sepulcris
Accidere a nostro, Calve, dolore (164) potest,
Quo desiderio veteres renovamus amores,
Atque olim amissas flemus amicitias:
Certe non tanto mors immatura dolori est 5
Quintiliæ, quantum gaudet amore tuo.

XCV.

In Æmilium graveolentem & impurum.

NON, ita me dî ament, quicquam referre putavi,
Utrum os an culum olfacerem Æmilio.
Nil immundius hoc, nihil est immundius illo:
Verum etiam culus mundior, & melior.
Nam sine dentibus est. hoc dentes sesquipedales, 5
Gingivas vero ploxemi (165) habet veteris.
Præterea rictum, qualem defessus in æstum
Mejentis mulæ cunnus habere solet.
Hic futuit multas, & se facit esse venustum.

Et non pistrino (166) traditur, atque asino? 10
Quem siqua attingit, non illam posse putemus
Ægroti culum lingere carnificis?

XCVI.

In Lucium Vettium calumniatorem.

IN te, si in quemquam, dici pote, putide Vetti,
Id quod verbosis dicitur, & fatuis:
Ista cum lingua, si usus veniat tibi, possis
Culos & crepidas lingere carbatinas (167).
Si nos omnino vis omnes perdere, Vetti, 5
Hiscas: omnino quod cupis, efficies.

XCVII.

Ad Juventium iratum sibi.

SUrripui tibi, dum ludis, mellite Juventi,
Saviolum dulci dulcius ambrosia.
Verum id non impune tuli. namque amplius horam
Suffixum in summa me memini esse cruce:
Dum tibi me purgo, nec possum fletibus ullis 5
Tantillum vostræ demere sævitiæ.
Nam simul id factum est, multis diluta (168) labella
Guttis abstersti omnibus articulis:
Ne quicquam nostro contractum ex ore maneret,
Tamquam comminctæ spurca saliva lupæ. 10

Præterea infesto miserum me tradere amori
Non cessasti, omnique excruciare modo:
Ut mî ex ambrosio mutatum jam foret illud
Saviolum, tristi tristius helleboro.
Quam quoniam pœnam misero proponis amori, 15
Non umquam posthac basia surripiam.

XCVIII.

De Quintii, & Cœlii amoribus.

CŒlius Aufilenum, & Quintius Aufilenam
Flos Veronensium depereunt juvenum,
Hic fratrem, ille sororem. hoc est quod dicitur illud,
Fraternum vere dulce sodalitium.
Quoi faveam potius? Cœli, tibi. nam tua nobis 5
Perfecta exigitur unica amicitia
Quum vesana meas torreret flamma medullas.
Sis felix, Cœli, sis in amore potens.

XCIX.

Ad fratris cineres.

MUltas per gentes (169), & multa per æquora vectus
Adveni has miseras, frater, ad inferias:
Ut te postremo donarem munere mortis,
Et mutum nequicquam alloquerer cinerem.
Quandoquidem fortuna mihi te abstulit ipsum, 5
Heu miser indigne frater ademte mihi.

Nunc tamen interea prisco quæ more parentum
Tradita sunt tristes munera ad inferias,
Accipe fraterno multum manantia fletu:
Atque in perpetuum, frater, have atque vale. 10

C.

Cornelio silentium pollicetur.

SI quicquam tacito commissum est fido ab amico,
Quojus sit penitus nota fides animi:
Me æque invenies illorum jure sacratum,
Corneli, & factum me puta Harpocratem.

CI.

Ad Silonem vilem & superbum.

AUt sodes mihi redde decem sestertia, Silo,
Deinde esto quamvis sævus & indomitus:
Aut, si te nummi delectant, desine quæso
Leno esse, atque idem sævus & indomitus.

CII.

In Coponium vociferantem, Catullum amicæ suæ maledixisse.

CRedis, me potuisse meæ maledicere vitæ,
Ambobus mihi quæ carior est oculis?

Non potui: nec, si possem, tam perdite amarem.
Sed tua, Coponi, crimina (170), nostra facis.

CIII.

In Mamurram, tentantem versus scribere.

MEntula conatur Pimplæum scandere montem:
Musæ furcillis præcipitem ejiciunt.

CIV.

De quodam puero, & præcone.

CUM puero bello præconem qui videt, ipsum
Quid credat, nisi se vendere discupere?

CV.

Gratulatur secum quod redierit in gratiam Lesbiæ.

SI quicquam cupidoque optantique obtigit umquam,&
Insperanti, hoc est gratum animo proprie:
Quare hoc est gratum, nobis quoque carius auro,
Quod te restituis, Lesbia, mî cupido.
Restituis cupido, atque insperanti ipsa refers te. 5
Nobis o lucem candidiore nota!
Quis me uno vivit felicior, aut magis est me
Optandus vita? dicere quis poterit?

CVI.

In Cominium omnibus maledicentem.

SI Cominî arbitrio populari cana senectus
Spurcata impuris moribus intereat:
Non equidem dubito, quin primum inimica bonorum
Lingua exsecta avido sit data volturio:
Effossos oculos voret atro gurgite corvus, 5
Intestina canes, cetera membra lupi.

CVII.

Vota diis, ut amicitiam suam cum Lesbia in perpetuum firment.

JUcundum, mea vita, mihi proponis amorem
Hunc nostrum inter nos, perpetuumque fore.
Dii magni, facite, ut vere promittere possit:
Atque id sincere dicat, & ex animo.
Ut liceat nobis tota producere vita 5
Æternum hoc sanctæ fœdus amicitiæ.

CVIII.

In Aufilenam promissis accepto pretio minime stantem.

AUfilena, bonæ semper laudantur amicæ.
Accipiunt pretium, quæ facere instituunt.
Tu, quod promîsti mihi quod mentita, inimica es:
Quod nec das, & fers sæpe, facis facinus.
Aut facere ingenuæ (171) est, aut non promîsse pudicæ, 5
Aufilena, fuit. sed data corripere
Fraudando, efficitur plusquam meretricis avaræ,
Quæ se se toto corpore prostituit.

CIX.

In Aufilenam adulteram & incestam.

AUfilena, viro contentas (172) vivere solo
Nuptarum laus e laudibus eximiis:
Sed cuivis cuivis potius succumbere fas est,
Quam matrem fratres efficere ex patruo.

CX.

In Nasonem jactantem se ad res agendas natum.

MUltus (173) homo est, Naso (nam tecum multus homo es) qui
Descendit? Naso, multus es & pathicus.

CXI.

Ait brevi spatio temporis Romæ summopere corruptelam crevisse.

COnsule Pompejo primum duo, Cinna, solebant (174)
Mœchi: illo facto Consule nunc iterum
Manserunt duo: sed creverunt millia in unum
Singula. Fœcundum semen adulterio.

CXII.

In Mamurram fundos jactantem suos & omnia decoquentem.

FOrmianus saltus (175) non falso, Mentula, dives
Fertur. qui quot res in se habet egregias!
Aucupia omne genus, pisces, prata, arva, ferasque.
Nequicquam. fructus sumtibus exsuperas.
Quare concedo sit dives, dum omnia desint. 5
Saltum laudemus, dum modo ipse egeas.

CXIII.

In idem argumentum.

MEntula habet instar triginta jugera prati,
Quadraginta arvi. cætera sunt maria.

Cur

Cur non divitiis Crœsum superare potis sit,
Uno qui in saltu totmoda (176) possideat?
Prata, arva, ingentes silvas, saltusque, paludesque 5
Usque ad Hyperboreos, & mare ad Oceanum.
Omnia magna hæc sunt: tamen ipse est maximu'lustro;
Non homo, sed vere mentula magna, minax.

CXIV.

Nova & acriora carmina Gellio toties castigato & adhuc præpotenti minatur.

SÆpe tibi studioso animo venanda requirens
Carmina uti possem mittere Battiadæ (177),
Queis te lenirem nobis, neu conarere
Telis infesto mî icere, musca, caput:
Hunc video mihi nunc frustra sumtum esse laborem, 5
Gelli, nec nostras hinc valuisse preces.
Contra nos tela ista tua evitamus amictu:
At fixus nostris tu dabi' supplicium.

IN
C. VALERIUM CATULLUM
NOTÆ.

(1) Tribus voluminibus, aut potius libro seu libris brevibus & contractis, scripserat Nepos Chronica, quæ injuria temporum interciderunt.

(2) Pallas ex cerebro Jovis genita absque matre, idcirco patroa appellata græcæ originis vocabulo.

(3) Nitens desiderium idem est ac puella forma præstans.

(4) Hos versus ita legunt aliqui:
Secum ludere, sicut ipse, possem,
Tam gratum mihi.
Nimirum non est cur Catullus optet se posse cum illa avi ludere. Huic carmini, & sequenti nihil subesse sensus longe petiti, sed omnia de vera avi intelligenda esse satis declarant minutæ descriptiones, pulcherrimæ si de vero passere sermo sit; sin minus ineptæ prorsus & insulsæ contra ingenium & morem Poetæ.

(5) Atalantæ scilicet, ut est in fabulis, Hippomeni demum nuptæ. Virgines arcta zona cingebantur integritati prospiciente.

(6) Norat passer tam bene puellam, quam puella ipsa matrem suam.

(7) Ait se fuisse. Phaselum laudat testimonio locorum quæ fuerat prætervectus. Tum ad ejus originem poetice assurgit.

(8) Utrumque pedem: id est utrumque rudentem, quo dextra lævaque vela æque, inflante Jovis vento, distendebantur. Hinc ob venti favorem ait causam nullam incidisse ob quam vota diis nuncuparentur Phaselo periculi experte.

(9) Benacum maxime pellucidum.

(10) Legunt aliqui, *Sciantur*. Putabant veteres posse invidiam quasi fascinare & vi magica agere, si rerum quæ aliis invidiæ causa erant sciretur numerus.

(11) Hoc plantæ genus utilissimum & cibum, & remedium putabatur. Laserpicium Cyrenaicum summopere laudatur a Plinio.

(12) Oraculum nempe Jovis Hammonis, cujus in Libya templum insigne. Æstuosum vocat, quod ad ea loca per arenas sole assiduo perustas aditus esset.

(13) Battus Cyrenarum conditor; hinc sepulcrum ejus sacrum.

(14) Ne te cupiditatis impetu rapi & vinci sinas.

(15) Non quod trecentos amicos habeat Catullus, sed quod unum Verannium loco trecentorum habeat.

(16) Cur ditior fieret ob summam Prætoris avaritiam, quam turpi vocabulo & ignominiæ plenissimo suggillat.

(17) Servos proceros & recto corpore, propiereaque non parvo pretio parabiles.

(18) Ad Templum Serapidis extra Urbem. Ægyptium numen Serapis: ad ejus templum frequentes ibant mulierculæ; nam deus ille somnia credebatur immittere nuntia futurorum.

(19) Nescio quid dicam, eram mente confusa. Deprehensus in mendacio animi perturbationem fingit mutata repente syntaxi verborum.

(20) Non quod insipiens, sed quod male salsa & Catullo infensa.

(21) Nigro & fertili limo inficit.

(22) Tribus carminibus majestate & robore plenissimis Cæsaris facinora æquare videtur.

(23) Flos prati quod est conterminum agro; nam extremi flores dum aratrum vertitur proscinduntur.

(24) Sinistra manus furtis infamis, ad furta nata dicebatur, eamque aliquando Carnifex obtruncabat.

(25) Nescis, improbe, inepte ad judicandum de malitia tua, quantum sordida & homine indigna res sit furari? *Quamvis* pro *quantum*, *quantumvis*.

(26) Celeberrimus Asinius Pollio Augusti amicus, & Marrucini malo fato frater.

(27) Qui magna redimeret pecuniæ vi, si fieri posset, decus familiæ suæ a Te fure conspurcatum.

(28) *Puer:* vox blandientis, perinde ac si diceret, est Alumnus leporum: scilicet suavissime facetus.

(29) Sætabis oppidum Hispaniæ optimo lini genere clarissimum.

(30) Vacuus pecunia ideoque projectus in angulo, in eoque libere araneæ telam texunt.

(31) Meri amores non semper amatorio sensu, suavia quæque & gratissima dicebantur, ut hoc loco unguentum.

(32) Odio, quo pessimus ille Vatinius oderat Licinium ipsum Calvum oratorem summum, a quo de ambitu fuerat accusatus: nimirum odio omnino singulari & pertinaci.

(33) Sulla Grammaticus Calvi cliens. Primo Saturnalium die, qui dies præ ceteris optimus & festus erat, munera ad Patronos mittebantur, & inter cetera aliquando etiam libri melioris notæ.

(34) Ad capsulas librariorum, ut ab his omne genus mali carminis emam, quo Te remunerer.

(35) Rem scilicet modestam, gratiam quæ concedi debeat.

(36) Raphano, & mugili, quod est piscis genus, adulteri puniebantur. Hujus pœnæ meminit Lucianus. At hic metaphorice usurpata hæc vocabula summo cum dedecore aureæ poeseos, ut passim in hoc Auctore omnium delicatissimo, & fœdissimo.

(37) Coloniam a Cæsare Novum Comum deductam alloquitur Vates, ligneo in ponte non admodum stabili spectacula edentem, & pugilatu certantem.

(38) Assiculis sustentatis ope tignorum, quæ crura vocat.

(39) Pons tibi ita sit firmus ut in eo vel ipsi sacerdotes Salii tripudiare possint, & ipsulas quatere. Ipsulæ porro erant lamellæ in varias imagines conformatæ.

(40) Ut pro *ubi*.

(41) Subpernatus homo idem est ac succisis poplitibus: hinc alnus prope radicem securi cæsa subpernata a Catullo dicitur.

(42) Stupor meus idem est ac homo mihi stupidus, plumbeus, stipes

(43) Soleis ferreis animalium pedes ab antiquis muniebantur perinde ac pedes hominum ligneis aut coriaceis. Solea & solum dicebatur calcei pars terram calcans, unde intelligitur illud Lucretii:

. . . . *Nullius ante*
Trita solo.

(44) Priapus colebatur etiam in litoribus navigationis & mercaturæ præses.

(45) Ostreis præ ceteris abundans.

(46) Domum rusticam juncis & carice tectam, & in palustri solo sitam.

(47) Scilicet fieret, esset. Priapus ait se locum illum servare, quod sibi a Domino duplex præstetur honor, alter diurnus oblatis agri primitiis & deterso situ, nocturnus alter non infrequens mactatis victimis.

(48) Nocturna Priapi sacra omni nefario opere contaminata mystico silentio tegebantur.

(49) Priapus alter custos ditioris & amplioris loci.

(50) Abstinebis ne quid auferas.

(51) Membranæ genus, quod spongia abstergi poterat, ut alia rursus scriberentur. Indicat Suffenum versus suos maximi fecisse, & omni cum ornatu scripsisse.

(52) Umbilicus in libris erat teres bacillus ex buxo, ebore, aut alia materia confectus, circa quem volvebantur chartæ, unde volumen.

(53) Unus de caprimulgis & fossoribus: scilicet in pulcherrimo libro legas stulta & vilia carmina.

(54) Juxta fabulam. Phædrus:
Peras imposuit Juppiter nobis duas.

(55) Stupida, & macie confecta.

(56) Locum hunc variis lectionibus obnoxium vexarunt interpretes. At sensus totius carminis locum explicat. Gaudeo, inquit tacite Catullus, Amatorem hunc tuum esse pauperrimum, & pauperrimum esse perpetuo velim: at quoniam me posthabito excipis hujus amorem, *malim mihi dedisses isti divitias*, eligo potius mihi ut hunc egentissimum, divitem facias, quam ejus amorem probes.

(57) Fulicas aliasque marinas aves clangorem edentes instante procella.

(58) Catagraphi, seu catagrapha sunt juxta Plinium obliquæ imagines, & varie formati vultus. Thynos idem est ac Bithynos, ex Bithynia missos. Ergo intelligit Poeta picturas textiles, quales videre solemus in tapetis.

(59) Scilicet Subsolani. Jocus totius carminis est in vocabulo *opposita*. Nam & oppositus vento latine dici solet, & oppositus pignori vel obnoxius:
Ager oppositus est pignori
Ob decem minas. Inquit Terentius.

(60) Legunt alii *ducenta*. Quodcumqne tamen hoc summæ sit, notat gravatam fuisse villulam magna solvendæ pecuniæ vi.

(61) Mulier convivio præfecta quæ dictaret bibendi modum. Poscit Vates vinum amarius, scilicet masculum, & vetus.

(62) Uvæ acinos seu acinas succo turgidas ebrietate superantis.

(63) Unum e Bacchi nominibus a Thyone ejus nutrice. Vinum vere Bacchicum, Baccho dignum.

(64) I: Prætores sequere, eorum amicitiæ confide. Ironice dictum. Verannius & Fabullus sequuti fuerant in Hispaniam Pisonem famosum Catilinæ socium, & Catullus Memmium, qui præter cetera furabantur etiam quæ ad comites pertinebant. Verba probrosa aliquando Catullus adhibet metaphorico sensu, ut in hoc carmine.

(65) Juli Cæsar, qui instar Romuli Rempublicam moderaris?
(66) Pro Adonis.
(67) Singularis, præstantissime.
(68) Quid est aliud causæ? Aliam causam non video cur Galliam & Britanniam peteres Cæsar, nisi ut sinistra & indigna liberalitate hos nefarios ditâres, & ipse etiam omnia decoqueres.
(69) Fortasse intelligit spolia, quæ Cæsar ex victo Pharnace retulit, aut potius lucrum ingens a Cæsare in Ponto factum ob familiaritatem cum Rege Bithyniæ Nicomede.
(70) Nec pro *non*. Nequaquam placent.
(71) Fides a Romanis ut dea colebatur. Hinc Catullus ad eam tamquam ad Numen provocat.
(72) Scilicet dominus maris & lacuum & utrinque exstantium insularum.
(73) Lacus Benaci undas appellat Lydias, quoniam ager Veronensis pertinebat ad Rhætos, qui longa serie a Lydis descendebant. Has ultimas origines scrutari gaudet Catullus.
(74) Læto fremitu me excipite. *Cachinnum* & a Catullo, & a Lucretio pro undarum subsultantium plangore usurpatum est.
(75) Meridiari est meridie dormire. Porro otiosi tantum, & delicate viventes circa meridiem prandebant, & deinde cœnabant vespere.
(76) Obserare tabellam liminis idem est ac januam diligenter occludere sigillo etiam impresso.
(77) Deposuit, peperit.
(78) Lumine non tuo, sed a sole accepto.
(79) Mense cæli spatium peragrans quod sol anno metitur.
(80) Ripam lacus Larii.
(81) Cybelen, de qua poema scripserat Cæcilius.
(82) Magnum poematis argumentum sibi a Cæcilio sumtum.
(83) Charta ob Scripta Volusî fœdata & inquinata.
(84) Vulcano claudicanti ignis deo.
(85) Erant etiam arbores infelices, quæ scilicet deos Inferos Patronos habebant.
(86) In hoc oppidum mercatura olim celebre conveniebant omnes ex toto mari adriatico.
(87) *A pileatis Fratribus*. A templo scilicet Castoris & Pollucis, qui pileati fingebantur. *Nona pila*, nona scilicet columella indicans nonam ab eo Templo tabernam.
(88) Baculis semiustis inscribam probra vestra muro exteriori tabernæ, ut viatores legant.

(89) De semita, seu de trivio.
(90) Cuniculos, & exiguos lepores abunde ferentis.
(91) Sic meos amores despicis, amicitiæ meæ hanc reddis gratiam?
(92) Simonides in lugubri carmine græcorum Vatum excellentissimus. Poscebat nempe Catullus ab amico elegiam funebrem. Quid erat, inquit, ad me mittere paulum carminis? Data opera & numeros, & sensum intercidit Catullus ad vim doloris exprimendam.
(93) Romanus in Urbe natus.
(94) Inter delicias natus & nutritus.
(95) Mamurræ equitis Romani Formiis nati, qui patrimonium omne decoxerat.
(96) Solet hæc habere morbum imaginosum: id est mente laborare, insanire. Vel solet hæc efficere morbus imaginosus: ita ut *imaginosum* sit subsrantivum, & nomen morbi.
(97) Pugillaria erant libelli qui pugillo comprehendi poterant. Enchiridia: Manualia.
(98) Rictu patulo: effuso & indecoro risu.
(99) *Ferreo canis ore*: perfricta fronte; cum clamore & convicio.
(100) Fundus Catulli inter fines Sabinorum, & Latinorum utrique regioni adscribi poterat. Porro fundi Sabini majore in pretio habebantur.
(101) Ludit in verbo. Nam ut latine dicitur frigus tempestatis, ita etiam frigus orationis.
(102) Legunt alii *sinister ante*. Nempe antea adversus, nunc dextra sternutatione facilis & amicus.
(103) Sub æquinoctium vernum venti vehementius flare solent.
(104) Quorum opera Piso furari & compilare solitus.
(105) Scabies & fames sæpe usurpantur pro omni immunditiæ genere.
(106) Tempestive. Prandia parantes, & epulis vacantes juxta meridiem.
(107) Homines a quibus vocentur ad cœnam.
(108) Ubi condictum fuerat ut alter alterum inveniret. Certamen amicum & jucundum inter Catullum & Licinium, qui vario metro scribendis leporibus vacabant.
(109) *Rustice*. Hoc refertur ad Julium Cæsarem.
(110) Sæpe hoc carmine Catullus spondæum pro dactylo in secunda sede ponit ad lassitudinem ex via contractam describendam.
(111) Intelligit Campum Martium, in quo ludicra fiebant.

(112) Tabernis librariis. Legunt alii labellis. Quæ erant exigua balnea, quemadmodum labrum pro balneo majore dictum.

(113) In porticu Pompeji Magni.

(114) Talus gigas, quem æreo corpore fuisse fabulati sunt veteres. Hic datus est Europæ a Jove, ut Cretam insulam tueretur, terque die totam circumiret.

(115) Cursor velocissimus in Olympiacis sæpe victor.

(116) Cæsaris nimirum, qui Romæ omnia sua prodegerat; & Mamurræ, qui Formiis.

(117) A servo libitinario custode rogi, qui semiraso capillo erat.

(118) Genus veli crocei, quo sponsæ tegebantur.

(119) Locum exercendis ludis aptum.

(120) Pater senex, ut ex filiis nepotes videat.

(121) Quod legitimum & honestum sit. Quod familiam & vera vincula stirpium constituat.

(122) Nuptiæ absque sacris & civilibus cæremoniis filios privabant aditu ad honores & Præfecturas. Præterea victos populos aliquando Romani spoliabant potestate contrahendi matrimonii justi, scilicet civili lege rati.

(123) Fescennina carmina nuptialia plena ruris & petulantiæ canebantur a pueris sponso & sponsæ ad torum accedentibus.

(124) Nuces dabantur hisce pueris, quas identidem cum strepitu miscebant.

(125) Se desertum amore domini. Nefas enim maximum ducebatur priori consuetudini post matrimonium indulgere.

(126) Nuptiarum deo. Idem ac Hymen.

(127) Qui calamistris in cinere calefactis capillos heræ crispabat. Ab hoc tondebantur concubini, qui promisso admodum capillo erant; itaque tonsi dignitate cadebant, & viles habebantur.

(128) Dicet carmen Fescenninum, vel dicent concubini, Te male ab illis abstinere: at tu vir esto.

(129) Servis & vernis abuti licitum habebatur: capital erat ingenuos adolescentes attingere. Ab omnibus tamen abstinendum marito.

(130) Ne fiat adulter & vagus.

(131) Quam firma & bene fulta sit. Tibicen est etiam columnæ genus, cui domus incumbit.

(132) Moto capite instar annuentis.

(133) Saltu superans nec tangens limen, aut trans limen lata puerorum manibus. Nam novis nuptis limen pedibus con-

terere nefas erat ad maleficia vitanda, quæ recenti matrimonio obesse possent. Ollæ scilicet magicæ liminibus supponebantur.

(134) Puer prætextate, qui Puellam comitaris & brachio capto fulcis, illam dimitre ut ad Virum accedat.

(135) Vetulæ viris senibus probatæ ob fidem maritalem expertam diu.

(136) Herba muralis flore albo.

(137) Arenæ Cyrenaicæ perpetuis solibus ustæ & comminutæ.

(138) Tam veterem & antiquæ nobilitatis familiam non decet sine posterirate esse.

(139) Carmen hoc omnino dramaticon, elegantiæ & artificii plenissimum. Innupti juvenes æquales, sponsi, post solemne convivium, sponso in triclinari toro relicto, ibique sponsam expectanti obviam procedunt, virginibus sponsam ducentibus & comitantibus. Fit canendi certamen. Unus juvenum puellas advenientes intuens carmen incipit socios allocutus.

v. 1 Lucet jam in occidente Hesperus, jam tempus surgendi e convivio.

v. 6 Innuptæ, cernitis adolescentes innuptos? Eja procedite.

v. 7 Hesperus noctis nuntius qui in Œta monte colitur jam fulget.

v. 9 Canent visu & spectatu digna, canent cum artificio, cavete ne nos vincant laude carminis.

v. 12 Aspicite, inquiunt adolescentes, ut puellæ accedant meditantes quid dicant, habebunt aliquid pensiculati, quod nobis curæ sit in certamine. At nos menre debemus cogitare quid sit respondendum, & interea oportet nos audire quid puellæ dicant.

v. 20 Invehuntur in Stellam Hesperum, a qua cœptus tenor carminis, & ajunt eo adveniente puellas Viris tradi. Nihil esse crudelius. Versus porro *Hymen &c.* est intercalaris: a choro canitur, non ab actoribus.

v. 35 Hespere es furum & amantium custos. Tu cum mutatis mensibus mane exis & es Phosphorus, eosdem vides nocturnas excubias agere.

v. 36 Questu ad pompam composito. Nam puellæ prope omnes castas nuptias appetunt.

v. 45 *Dum* primo loco significat *quoad*, secundo loco *usque eo*.

v. 56 Quanto tempore intacta manet, tanto inculta senescit.

v. 60 Virginitas puellarum ab heroicis usque temporibus in parentum potestate semper fuit, ideoque patre & matre spon-

sam viro tradentibus duæ virginitatis partes in viri jus translatæ dici poterant.

(140) Atys iste nequaquam videtur esse Phryx ille de quo in fabulis; sed juvenis alius quidam, quem Atyn Catullus nominat e Græcia in Phrygiam navibus vectum; cantu Sacerdotum Cybeles in furorem actum, ac deinde volentem remeare in patriam a Leone jussu Cybeles in timorem & furorem denuo versum perpetuo inter Deæ comites semiviros vixisse. Modi carminis exquisite actioni respondent.

v. 8 Postquam Atys semetipsum mutilavit, de eo tamquam in feminam verso feminei generis vocabulis Auctor loquitur.

v. 9 *Initia* idem ac mysteria, quibus homines initiabantur; aut signa mysteriorum.

v. 43 *Trepidantem* idem est ac properantem. Pasithea porro una Gratiarum Somni uxor ab Homero dicitur.

v. 64 Scilicet decus palestræ. Luctatores enim oleo ungebantur.

(141) Perinsigne hoc Epithalamium satis esset unum ad æternandam Catulli famam. Argumentum sunt nuptiæ Pelei, & Thetidos. Ut qua occasione Peleus & Thetis sibi invicem placuerint narret, incipit carmen a profectione Argonautarum a Thessalia in Colchidem, quod inter Argonautas esset Peleus (ex Catulli sententia) ideoque vidisset Thetin inter marinas Deas quæ ex pelago ad navem spectandam emerserant. Tum transit ad diem nuptialem multo post tempore adventantem, & describit totius Thessaliæ finitimorumque locorum conventus, lætitiam, festa ob tale connubium. Narrationem abrumpit descripto pulvinari Thetidos, & ostendit aliqua ex iis quæ in pulvinari acu picta erant. Ariadnam a Theseo relictam inter has picturas præcipue memorat, ut nuptiis felicibus & fidis Thetidos ac Pelei opponat quasi tabulam infelicis connubii, & infidi sponsi; itaque & delectet, & doceat. At negari nequit eum nimium indulsisse genio, quod locis suis animadvertemus. Demum adventum deorum ad has nuptias describit, Parcarum vaticinia, Achillis nascituri gloriam, & fata; concluditque exaggerans priscorum temporum felicitatem, quibus dii versabantur in terris, & posterorum malitiam suggillans.

v. 7 Remis ex abiete factis.

v. 8 Minerva arces custodiens.

v. 14 Vultus Nereidum admiratione correpti ideoque contracta fronte & fera.

v. 23 Mater Heroum Tellus Thessala.

v. 28 Neptis Oceani, quem Neptunum hoc loco vocat auctor.

v. 29 Tethys est vetus illa Oceani conjux. Thetis, de qua Catullus, Filia Doridis ex Tethyde natæ.

v. 31 Transit ab occasione nuptiarum contrahendarum ad ipsarum tempus & diem.

v. 37 Populorum festa, & cessationem a laboribus ob has nuptias describit.

v. 49 Succus Conchyliorum proprie ostrum appellabatur, eoque pretiosæ vestes tingebantur.

v. 50 Capta occasione a pulvinari divæ, & Heroum virtutibus in illo expressis, Ariadnæ casum describit, qui ad nuptias spectat, ideoque cohæret cum argumento; nam Peleo factum hoc inspicienti documento esse poterat, ut sibi caveret ab imitatione Thesei. Porro *Heroum virtutes*, idem est ac Heroas, facta Heroum; neque enim virtutis nomine semper designantur facta honesta & proba.

v. 67 Alludere poetice etiam ab Ovidio usurpatur pro alluere, quod est fluminis ac maris ad ripas litusve accedentis & inde recedentis.

v. 73 Hactenus picturam descripsit, nunc pulcherrima digressione tamquam alio mente raptus & quasi pulvinaris & nuptiarum immemor transit ad argumentum picturæ; narratque Thesei ad Minois Regiam adventum, Minoa injustum vocans ratione Atheniensium habita. Tum causam describit hujus adventus, itaque narratione retrograda, & rursus deinde in rectum versa *Episodium* nimis fortasse in longum productum, at omnino epicum carmini interserit. Redit ad picturam & pulvinar v. 251, ubi Bacchum Ariadnæ infelici occurrentem describit, ne picturæ quid desit, & ne altera, Bacchi amore suo Ariadnam compensantis, pictura omissa in luctuosam effigiem desinat pulvinaris descriptio. Demum magnifice nuptiale carmen prosequitur & absolvit.

v. 83 *Ne-funera*, nondum funera. Qui scilicet lugerentur pro mortuis ab Atheniensibus, dum adhuc viverent. Fabula Thesei satis nota est, ut nobis hoc loco ponenda sit.

v. 210 Lintea alba, quæ Seni essent victoriæ signum.

v. 228 Minerva, quæ in Itone Thessaliæ oppido colebatur.

v. 260 Orgia erant præcipue sacra & mysteria Bacchi, quorum simulacra cistis clausa portabantur.

v. 263 Cornua efflebant bombos, edebant bombos stridulos & multiraucisonos. Nihil mirum si poetæ picturis addunt, quæ ob picturarum exquisitum artificium non modo cerni, sed audiri videntur.

v. 268 Abeunt homines a Regia Pelei ceduntque locum diis. Quanta pompæ varietas!

v. 285 Locus mire vexatus. Ita non pessime explicatur. Adest Peneus & Doris, quæ reliquit Nymphis suis *Xyniadibus Bœbiados* Tempe viridantia ut illic celebrent interea choreas. Xyniades porro erant Nymphæ paludis Bœbeæ seu Bœbeidis, seu *Bœbiados*. *Xyniasi* dat. plur. græce. At locum adhuc corruptum puto; nam abhorrent hæc implexa a carminis hujus perpetuo nitore.

v. 300 Apollo abfuisse dicitur, eo quod defensurus esset Trojanos ab Achille postea graviter plectendos; ideoque etiam Diana abfuisse narratur fratri obsequens. Diana cultrix montibus Idri. Scilicet venatum exercens in montibus Idri, qui montes Cariæ sunt.

v. 307 Vel quercus rami & folia, utpote fatidica, qui rami ad pedes limbo Tyrio purpureo nectebantur in orbem, vel vestis picta quercus imagine, cui nempe impressa quercus; quod magis arridet.

v. 308 Immortali; nam id græce sonat *Ambrosius*.

v. 316 *Lanea morsa*. Lanæ villi morsu decerpti. *Aridulis:* saliva defectis. *Labellis:* nam admordendo lanam os contrahebant.

v. 322 *Perfidia*, scilicet mendacii, vaticinii falsi.

v. 346 *Tertius heres*. Nam Pelops regnum reliquit Atreo, Atreus Thyestæ fratri, Thyestes Agamemnoni Fratris filio.

v. 351 Tundent, & livore senilia pectora variabunt.

v. 377 Monili quo usa fuerat. Idque ob tumorem venarum colli.

v. 380 Nec mater anxia ob secubitum puellæ a viro suo, sive ob divortium tori desinet sperare se visuram nepotes. Erunt nempe Peleus, & Thetis semper concordes.

v. 393 *Acciperent aris*. Epulas divis apud illos hospitantibus in aris ponerent.

v. 408 Patiuntur se clara in luce videri.

(142) Ait se quamquam fratris morte consternatum, tamen ad Hortalum mittere Battiadæ idest Callimachi elegiam ex græco versam, ne putet Hortalus sibi ex animo promissa excidisse, quemadmodum pomum, quod in amoris pignus acceperat Cydippe ab Acontio, excidit e puellæ gremio adveniente ejus matre.

(143) Ut elegiam hanc omnibus numeris absolutam, quam Catullus ex græco Callimachi exemplari, quod fato temporum intercidit, versam dedit, apte evolvamus, pauca præmitten-

da sunt. Fuit Berenice filia Ptolemæi Philadelphi Ægypti Regis, & Arsinoes, quæ inter deas relata est sub nomine Veneris Arsinoes, vel Zephiritidis. Ptolemæus minor Berenicem sororem suam uxorem duxit. Post diem nuptiarum ad bellum contra Assyrios profectus est. Vovit Berenice se diis præter victimas oblaturam etiam prolixiorem comæ suæ partem, eamque abscissam Templo se daturam. Vicit Assyrios Sponsus. Berenice comam abscidit. Postero die coma furto sublata ex templo est. Doluit Rex de hujusmodi facto, doluere ceteri. Conon Mathematicus, ut huic dolori mederetur, cum animadvertisset stellas quasdam in cælo nullo antea signo clausas, eas in novum cæleste signum compingens *Comam Berenices* appellavit. Quænam modo hæ stellæ sint satis notum. Forma porro & quasi structura elegiæ est ejusmodi. Inducitur coma loquens. Me, inquit illa, Conon vidit inter cælestia signa, me Cæsariem Berenices; quæ me votum vovit diis dum Sponsus ad bellum pergeret post nuptialem noctem. Gemuit illa abscessum Sponsi, ergo falsa sunt lamenta Virginum, quæ ante quam nubant coram parentibus lacrimantur. At non erat tibi flendum, inquit coma, nam forti animo semper fuisti, & hunc Sponsum adepta es animi tui constantia, ideoque non debebas me comam tuam ob intempestivum dolorem ferro devovere. At ita factum est. Quod doleo maxime. Cessi invita ex vertice tuo superata ferro, cui cuncta cedunt; quo excavatus est mons Athos, ut inter hiatus montis Xersis classis infuso mari transiret. Versu porro 51 coma indicat advenisse Zephirum Auroræ filium, & se rapuisse atque in cælo collocasse inter sidera Leonis & Ursæ, se tamen dolere quod absit a vertice dominæ, a qua fuerat oleo sæpe uncta, non unguentis delibuta; quod erat luxuriosum; postulatque a domina ut memor sui sit, & castarum mulierum tantummodo exposcit dona. Tandem ait nihil opus esse multiplicatione siderum, se malle in caput redire dominæ quam sidus esse; etiam si Aquarius, & Orion duo remota signa eaque pluvialia conjungantur, & diluvio terras opprimant, ac totum turbetur cælum. *Fulgeret* est ab antiquo fulgero; proptereaque idem est ac fulgeat, fulguret.

(144) Catullus & janua meretriculæ secum loquuntur. Colloquium hoc refertur ad peculiares quosdam eventus, quos divinare nemo possit ad quas personas spectent. Præter personas cetera clara.

v. 32 Collis Brixiani verticem, seu turrim aliquam in colle

positam speculam vocat Auctor. Versus porro qui sequuntur suppositi a Maffejo putantur.

(145) Elegiæ hujus, quæ sola quanti fuerit in hoc carminis genere Catullus eximie declarat, tripartitum argumentum est. Respondet Manlio levamen a se poscenti gravissimo in casu. Quæ Manlium infortunia vexarent incertum. Putant aliqui luxisse Manlium mortem Juliæ uxoris suæ, cujus nuptias Catullus celebraverat; at qui potuisset petere a Catullo Manlius munera Veneris, seu versiculos amatorios aptos ad mitigandam iram puellæ tam gravi in funere? Ait ergo Catullus, opem quam per epistolam a se Manlius poposcerat, & spem auxilii quam in amico collocaverat, esse sibi gratissimam ob amicitiæ summæ significationem; at se nihil ejusmodi præstare posse fraterna morte consternatum. Versu porro 27 respondet ad id quod Manlius sibi scripserat, *hic*, nempe Romæ viros principes ad Vatis Amicam accedere, dum ille Veronæ diu moratur; & ait se non esse culpandum, sed potius fletu dignum. Tum versu 33 ait se carmina jamdiu composita ad Manlium mittere non posse, quod Veronam secum nonnisi exiguam libellorum copiam tulerit, & prope omnes Romæ reliquerit. Deinde versu 41 beneficia a Manlio in se collata incipit describere; idque ait se facere ut amicum immortalitati commendet, ne araneæ telam texant in nomine Auli Manlii ejus statuæ subscripto, idest ne oblivioni detur. Mihi enim, inquit, fraudulenta Venus duas puellas amandas obtulit, meque torruit ardore Etnæ, & aquæ Maliæ (aquæ hæ thermales in sinu Maliaco ardentissimæ). Tum versu 55 lacrimas describit suas sumta similitudine a rivo excurrente per tractus aridos arvorum. Ait postea versu 65 adfuisse sibi auxilium Manlii tantis in curis, ut procella jactatis adest Castor, & Pollux: dedisse vero sibi Manlium domum in qua cum Puella sua viveret. At se nequaquam fortunatum fuisse quod præsides amorum deos antea non placasset; quemadmodum Laodamia, cujus nota fabula. Hæc porro Laodamia Acasti Filia cum Virum suum Protesilaum amiserit Trojano bello, capta rursus occasione Vates ex argumento loci luget mortem Fratris. Revertitur deinde ad Fabulam Laodamiæ, & ait illam adeo in profundum doloris barathrum lapsam esse, quale excavavit prope Cyllenem Hercules Filius Jovis & falso creditus Amphitrionis; qua in fovea aquæ paludium exundantes excurrebant. Qui Hercules ob hæc mira susceptus in Cælum Heben duxit in uxorem. At dolor tuus, Laodamia, inquit,

& amor tuus fuit major barathro illo, idest labore illo foveæ tam ingentis excavandæ. Ludit hic porro Catullus in barathri vocabulo. Nam hoc loco intelligit nomine barathri Amorem Herculis pro Eurystheo, qui amor deum hunc sub jugum posuit & tantis laboribus mancipavit. Amor porro Laodamiæ eo etiam infelicior, quod, inquit, filia unica nullum alit caput nepotis, scilicet nullum filium, & heredem parenti seni; qui filius heres testamento scriptus fallat spem alterius ad hereditatem anhelantis, & amoveat quasi vulturem cupientem rodere canum caput, scilicet cupientem senis mortem. Post hanc digressionem redit ad amorem Laodamiæ, & ait illam ita amasse virum ut columba columbum, & fuisse constantem semper, quamquam feminæ ex earum indole sint vagæ & facile mutabilis voluntatis. Transit deinde ad puellam suam, & declarat præcipue se nequaquam futurum severum amatorem, instar parentis vetusti & tremuli filiam asservantis. Demum redit ad Manlium, eique fausta omnia adprecatur.

(146) Morbus tetri odoris.

(147) Agitat & turbat amorem vestrum.

(148) Nam amor est ex cæco impetu, benevolentia ex ratione.

(149) Pro nihilo est bene fecisse.

(150) Silentii deum.

(151) Venit in hoc mali ut te amet, quam antea amare putabat esse officii sui ob tua merita.

(152) Gaudia animi ex benefactorum conscientia.

(153) Doceat fratris filium quomodo uxore Patrui abutatur.

(154) Familiarium, qui etiam ipsi horrebant tam fœdum hominem.

(155) A sede Pisauri pestilenti aere infecta.

(156) Stipes & jumentum, non homo.

(157) Molli sono pronuntiata.

(158) Forma muliebris est partium omnium optima consensio, accedentibus etiam dotibus animi ad elegantiam rite compositis.

(159) Divinus & Augur juxta stolida Persarum dogmata.

(160) Non ex eo quod ignorarem te nequissimum esse, putabam me tutum ab insidiis tuis, sed quod certo crederem, te qui magna tantum scelera facis, parva negligis, nequaquam existimaturum facinus te dignum esse violatæ amicitiæ scelus. At scelus est, etsi parvum apud te: fecisti ergo ne quid sceleris te fugeret.

(161) Scilicet omnino te negligo, & omnino quid sis ignoro.

(162) Alludit ad fabulam Rustici, qui alieno in horto ollam gestans in illam ponebat olera quæ furabatur. Deprehensus: Non ego, inquit, furor, sed olla isthæc.

(163) Cinna poema diu elaboratum vulgavit, cui titulus *Zmyrna*. Porro græce significat lacrima arboris. Hinc aliqui censent Poema hoc de Myrrhæ incesto amore fuisse. Fabula satis nota.

(164) Poetarum dolor carminibus expressus caros manes immortalitati commendat.

(165) Capsa vetus, & undique rimosa.

(166) Ad molendum, ad versandam molam asinariam. Porro *asinus* dicebatur etiam lapis molæ superior.

(167) Rusticum calceamentum a Caribus Carbatinum appellatum.

(168) Labra infusa aqua abluta & purgata.

(169) Nam Catulli Frater ad Rhœteum Troadis promontorium sepultus fuerat.

(170) Quæ ipse peccare soles mihi etiam facile tribuis.

(171) Ingenuæ enim est stare promissis.

(172) Laus est nuptarum eas vivere contentas uno viro.

(173) Negotiosus, qui præ se ferat ob pompam negotiorum multitudinem. Putaverim hoc distichon ita esse intelligendum. Naso est valde negotiosus, certe se talem putat; quomodo ergo descendit? scilicet ad vilia & fœda se se inclinat. Mirum! Es negotiosus & prostitutus uno eodemque tempore.

(174) Verbum *soleo* absolute usurpatur; & subintelligitur turpia patrare.

(175) Fundi quos habes, o Mamurra, sunt ampli, pulchri, feraces, at tu ob insignem prodigentiam es inops & omnium egenus.

(176) Totmoda pro *tot commoda*, ut *sis* pro *si vis*.

(177) Carmina ad exemplar Callimachi elucubrata, quæ te valde vexent, & contineant in officio.

I N-

INDEX

OMNIUM VERBORUM & LOCUTIONUM

Quæ in Poematis

C. VALERII CATULLI

CONTINENTUR, CONFECTUS CURA & STUDIO

JO: ANTONII VULPII.

Post singulas voces aut locutiones, prior numerus commate sequente notat Carmen: qui sequitur unus, aut plures usque ad τελείαν στιγμὴν *sive punctum, indicant Versus: atque ita deinceps eodem ordine.*

C

clara

ex-

I

N

nata

O

P

pri-

S

T

		ERRATA	CORRIGE.
Pag. 8	lin. 1	Veranio	Verannio
37	3	Sextii	Sestii
	6	Catulum	Catullum

C. VALERII CATULLI

EDITIONES PRÆSTANTIORES.

Opera, fol. Parmæ, Steph. Corallus 1473. Editio rarissima; cui adjectæ fuerunt P. Papinii Statii Silvæ.
— Ab Antonio Parthenio Lasicio, fol. Ven. 1487.
— fol. Ven. 1493.
— Ab Achille Statio 8.vo Ven. Paul. Manut. 1554, 1566.
— Ab Isaaco Vossio, 4.to Lond. 1684.
— A Joanne Antonio Vulpio, 4.to Patavii Comin. 1737. Optima Editio, & omnium quæ huc usque prodierunt præstantissima.
— A Joanne Franc. Corradino de Allio, 4.to Ven. 1738.
Editiones præstantiores, quæ Catullum, Tibullum, & Propertium complectuntur, recensebimus ad calcem Propertii.

NOI RIFORMATORI
Dello Studio di Padova

AVendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approvazione del P. F. *Gio: Tommaso Mascheroni* Inquisitor Generale del Santo Offizio di *Venezia* nel Libro intitolato *Collectio Auctorum Classicorum &c. stampato*, non vi esser cosa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni Costumi, concediamo Licenza a *Nicolò Bettinelli* Stampator di *Venezia*, che possa essere stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Data li 5 Settembre 1781.

(Andrea Querini Rif.
(Alvise Vallaresso Rif.
(Girolamo Ascanio Giustinian Kr. Rif.

Registrato in Libro a Carte 19, al Num. 186.

Daviddc Marchesini Seg.

Addì 24 Settembre 1782.
Registrato in Libro de' Privilegj dell' Università de' Librari e Stampatori.

Marc' Antonio Manfrè.

c'è una figura nel principio

110
9
51